

Časopis "Jezik" i leksička norma

Vučić, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:398842>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-31**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za kroatistiku
Katedra za hrvatski standardni jezik

ČASOPIS *JEZIK I LEKSIČKA NORMA*

DIPLOMSKI RAD

12 ECTS-bodova

Ana Vučić

Zagreb, lipanj 2021.

Mentor

prof. dr. sc. Krešimir Mićanović

Miri i Miljenku

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Časopis <i>Jezik</i>	2
3. Leksem i književni jezik.....	4
4. Normiranje jezika.....	6
5. Leksička razina u časopisu <i>Jezik</i>	8
6. Neologija.....	10
7. Sinonimija i bliskoznačnost.....	13
8. Leksičko posuđivanje.....	16
8.1. Rusizmi.....	19
8.2. Anglizmi.....	20
8.3. Hrvatsko-srpske leksičke razlike.....	22
9. Nazivlje.....	27
9.1. Zemljopisno nazivlje.....	28
9.2. Tehničko nazivlje.....	29
9.3. Medicinsko nazivlje.....	30
10. Onomastika.....	32
11. Zaključak.....	36
12. Rječnik problematiziranih leksema.....	39
13. Sinonimni leksemi i objašnjenja.....	55
14. Bibliografija.....	61
14.1. Vrela.....	61
14.2. Literatura.....	72
Sažetak.....	76

Summary 76

1. Uvod

Hrvatski jezikoslovni časopis *Jezik*, koji izdaje Hrvatsko filološko društvo, izlazi od 1952. godine, a u ovom ćemo radu pokušati prikazati što se i kako u njemu pisalo o leksičkoj razini hrvatskog jezika od početka izlaženja pa do godišta 1990–91. Razdoblje je to tijekom kojeg je današnja Republika Hrvatska bila sastavnicom tadašnje Federativne Narodne Republike Jugoslavije (1945–1963), odnosno Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (1963–1990), što se odražavalo na shvaćanje i normiranje hrvatskog jezika, pogotovo na leksičkoj razini, što ćemo pokušati pokazati konkretnim primjerima i obrazložiti društvenim i povijesnim promjenama. Godištima časopisa kojima ćemo se baviti u ovom radu glavni su i odgovorni urednici bili Ljudevit Jonke, od 1952. do 1970., i Stjepan Babić koji je urednikom bio od 1970. do 2005., iako se u ovom radu bavimo samo godištima do 1990. godine.

Spomenute društvene i povijesne promjene odrazile su se i na samo ime časopisa. Pod svojim prvim imenom *Jezik. Časopis za kulturu hrvatskoga književnoga jezika* izlazio je prvih osam godišta, a tad je, nakon izlaženja latiničkog *Pravopisa hrvatskosrpskoga književnog jezika* (Zagreb – Novi Sad 1960), odnosno ćirilskog *Pravopisa srpskohrvatskoga književnog jezika* (Novi Sad – Zagreb 1960) i u skladu s novosadskim zaključcima, promijenio ime u *Jezik. Časopis za kulturu hrvatskosrpskoga književnog jezika*. Time se željelo naglasiti, kako je objašnjeno u članku koji je tu promjenu objasnio, da je jezik u pitanju jezik i Hrvata i Srba, a korištenjem tog imena u službenoj upotrebi htjelo se izraziti snošljivost i razumijevanje u jezičnim pitanjima na obje strane (Jonke 1961–62: 32). Međutim časopis se vratio svom izvornom podnaslovu u XVII. godištu zbog, kako piše uredništvo, neravnopravnih postupaka (nametanje naziva *hrvatskosrpski* i u neslužbenoj upotrebi) i tvrdnji određenih lingvista da hrvatski književni jezik ne postoji (Uredništvo 1969–70: 31–32).

Bavit ćemo se člancima koji donose jezične savjete na leksičkoj razini, kao i onima čiji je nastanak bio uvjetovan upitima čitatelja o jezičnoj ispravnosti i opravdanosti pojedinih leksema u određenim kontekstima. Tu široku temu leksičke norme podijelit ćemo u nekoliko tematskih podskupina koje su bile najzastupljenije. Zato ćemo se nakon teorijskog uvoda u radu baviti neologijom, sinonimijom, leksičkim posuđivanjem, nazivljem i onomastikom. U poglavlju o neologiji pokazat ćemo koji se novi leksemi predlažu za nove predmete i pojave u izvanjezičnoj

stvarnosti, koji se pokušavaju nametnuti umjesto posuđenica iz drugih jezika i zašto. Poglavlje o sinonimiji bavi se pitanjem razlike između istoznačnica i bliskoznačnica te odnosom različitih autora prema tome koliko je sinonimija u jeziku uopće poželjna i pokazuje li bogatstvo jezika. Osim toga, vidjet ćemo i da je pitanje sinonimije neraskidivo povezano s posuđenicama i nazivljem. U poglavlju o leksičkom posuđivanju, o kojem su autori u *Jeziku* uvjerljivo najviše pisali, istaknut ćemo nekoliko skupina posuđenica koje su autorima najviše smetale: rusizme, anglizme i, na koncu, hrvatsko-srpske leksičke razlike. Govoreći o nazivlju, nastojat ćemo nabrojiti najvažnije i najizraženije primjere i predložene lekseme koji su nastajali u jeku znanstvenog razvitka na području mnogih struka, a ponovno pod utjecajem (nazivlja) stranih jezika. Na kraju analize osvrnut ćemo se i na neka onomastička pitanja.

Na samom kraju rada sastavit ćemo svojevrsan rječnik leksema koje su jezikoslovci i drugi znanstvenici u *Jeziku* predlagali, najviše kao hrvatske varijante za posuđenice koje su se u hrvatskom jeziku već uvriježile, ali i neke sasvim nove riječi za predmete i pojave koje su i same tada bile nove i bez vlastitog naziva. Sinonimne riječi i objašnjenja njihovih razlika, one za koje su autori smatrali da se u određenim kontekstima krivo koriste, bit će u zasebnom popisu.

2. Časopis *Jezik*

U uvodnim riječima prvoga broja *Jezika* uredništvo piše da je pojavu časopisa izazvala potreba „kakvu u današnje doba osjeća svaka književnost“ (Uredništvo 1952–53a: 1). Služba se književnog jezika razgranala, a zbog toga se javljaju problemi o kojima lingvistička teorija mora izreći svoje mišljenje jer „bogat, živ i elastičan organizam, kao što je jezik, ne može biti pušten sam sebi; istina, lingvistička teorija ne smije i ne može jezik sapeti u lance, ali ona, izvan svake sumnje, može koristiti njegovu razvoju ističući njegove odlike i ustavljajući njegove nastranosti“ (*ibid.*). Zbog spomenute razgranatosti jezika i nezdravih i štetnih nanosa koji se u njemu pojavljuju, uredništvo objašnjava da je cilj *Jezika* pomoći jeziku:

„Zadaća je našeg časopisa da u tom pravcu pomogne pravilnom razvoju našega književnog jezika, da istakne osnovni princip svakoga, pa i našega književnog jezika, princip elastične stabilnosti, i da isto tako pomogne jeziku, da udovolji svim potrebama svojih različitih funkcija, a među njima nije na posljednjem mjestu ni funkcija pjesničkoga jezika.“ (*ibid.*).

Postojanje časopisa nužno je i zbog činjenice da u Beogradu i Sarajevu u to vrijeme već izlaze časopisi za kulturu književnoga jezika (u Beogradu *Naš jezik*, u Sarajevu *Pitanja savremenog književnog jezika*), pa Hrvatsko filološko društvo u Zagrebu smatra svojom dužnošću da izdaje časopis koji će se brinuti o čistoći i pravilnosti književnoga jezika, ali i surađivati s navedenim časopisima „u duhu međusobnog potpomaganja i uzajamnog poštovanja usvajajući svako njihovo ispravno i nepristrano gledanje na sva pitanja našega književnoga jezika“ (*ibid.*: 2). Osim toga, uredništvo još navodi da će *Jezik* objavljivati rasprave i članke o suvremenom jeziku te članke iz i o prošlosti hrvatskoga jezika, odgovarati na pitanja čitatelja i baviti se širim jezičnim temama koje se dotiču i potreba književnika, pisaca, učenjaka, novinara, glumaca, nastavnika (*ibid.*).

Dvije godine nakon početka izlaženja časopisa potpisan je Novosadski dogovor čije je zaključke *Jezik* prenio u trećem godištu. U prvom se zaključku navodi kako je narodni jezik Srba, Hrvata i Crnogoraca jedan jezik, a stoga je i „književni jezik, koji se razvio na njegovoj osnovi oko dva glavna središta, Beograda i Zagreba, jedinstven, sa dva izgovora, ijekavskim i ekavskim“ (Uredništvo 1954–55: 65). Međutim brzo će doći do različitih interpretacija Dogovora pa će na razini leksika, što nam je od najveće važnosti u ovome radu, doći do nesuglasica u vezi s upotrebom riječi hrvatske (zapadne) i srpske (istočne) varijante, za koje će se jezikoslovci barem na papiru isprva složiti da trebaju biti ravnopravne, a o čemu ćemo još pisati dalje u radu. U pedesetim će se godinama autori u *Jeziku* ponajviše baviti problemom posuđenica u jeziku, mnogobrojnim i štetnim po jezik, prema njihovim vlastitim shvaćanjima – poseban animozitet osjećao se prema rusizmima. Šezdesete će proći u znaku rasprava o varijantama jezika i zaoštavanju odnosa između hrvatske i srpske strane jer će hrvatski jezikoslovci optuživati drugu stranu da se ne pridržava Novosadskog dogovora i ne poštuje ravnopravnost varijanata. To će s vremenom u široj jezičnoj zajednici kulminirati objavom *Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika* i odbacivanjem Novosadskog dogovora 1971. godine. U sedamdesetima i osamdesetima glavni će fokus na leksičkoj razini biti prebačen na sve brojnije anglizme i pokušaje da ih se zamijeni hrvatskim leksemima. Osim posuđenicama autori u časopisu najviše su se bavili sinonimijom, neologijom i prijedlozima za hrvatsko znanstveno nazivlje, a time ćemo se detaljnije baviti u posebnim poglavljima rada.

3. Leksem i književni jezik

Govoreći o leksiku u časopisu *Jezik*, govorit ćemo zapravo o riječima kao leksemima; *leksem* je „potencijalna, neostvarena jedinica apstraktnog umnog rječnika, uglavnom stalna jezgrenog značenja i donekle promjenljiva pojava oblika“ ili jednostavnije, „ukupnost oblika i značenja jedne riječi“ (Marković 2013: 9). Kao apstraktna jezična jedinica leksem će se realizirati putem *oblika riječi* (*ibid.*): tako su autori u nekim od proučavanih članaka u *Jeziku* govorili ne samo o tome koliko je neki konkretni leksem prihvatljiv u nekom kontekstu, nego i koji su njegovi oblici unutar paradigme „pravilni“, a koji nisu. Leksemi su dio *leksikona*, skupa različitih vrsta obavijesti o riječima i njihovim sastavnicama koje čovjek pamti kakve su, primjerice, značenje, izgovor, gramatička svojstva (*ibid.*: 22). *Leksička jedinica* ili *listem* jest svaka jedinica leksikona i skup obavijesti o njoj koje govornik pamti, a osim leksema to mogu biti i klitike, afiksi, frazemi, pojedine višečlane jedinice, uzrečice i poslovice i sl. (*ibid.*: 22–23). U kontekstu našega rada riječ će ipak biti uglavnom samo o leksemima jer se o njima u *Jeziku* najviše pisalo kad se pisalo o leksičkoj razini jezika.

Leksičkom se razinom lingvisti i drugi znanstvenici u *Jeziku* bave govoreći o njezinoj upotrebi u *književnom jeziku* – sintagma koja u podnaslovu časopisa uvijek ostaje nepromijenjena, a kojom se misli na ono što danas zovemo još i *standardnim jezikom*. Za književni jezik u šezdesetima, kad i uređuje *Jezik* te objavljuje u njemu, Jonke tvrdi da ga treba odmaknuti od stare krilatice „Piši onako kako narod govori!“ i približiti ga novoj „Piši onako kako dobri pisci pišu!“; drugim riječima, uzor dobrog književnog jezika treba tražiti u djelima dobrih pisaca koji dobro poznaju normu suvremenoga književnog jezika (Jonke 1965: 186–188). S druge pak strane, Brozović smatra da je proučavanje *standardnog* jezika u Hrvatskoj „teško opterećeno precjenjivanjem literarnoga faktora“ (Brozović 1970: 144). Na tragu toga odbacuje termin *književni jezik* jer je preširok, budući da se u književnosti upotrebljavaju i nestandardni idiomi, ali i preuzak, jer se standardni jezik ne upotrebljava samo u književnosti (*ibid.*: 15). Od argumenata protiv upotrebe termina *standardni jezik* (relativno mala usvojenost tog termina i sporedno značenje atributa *standardan*, tj. „prosječan“) prvi navedeni više nije aktualan (Mićanović 2006: 92), a za opasnost drugoga Brozović smatra da nije velika dok „osnovno internacionalno značenje tog atributa dobro odražava neke od bitnih osobina svakog standardnog jezika (Brozović 1970: 16). Za definiciju standardnog jezika bitno je da je on „autonoman vid jezika, uvijek normiran i funkcionalno polivalentan, koji nastaje pošto se jedna etnička ili nacionalna formacija, uključivši se u

internacionalnu civilizaciju, počne u njoj služiti svojim idiomom koji je dosad funkcionirao samo za potrebe etničke civilizacije“ (Brozović 2006: 166). Za idiom Brozović kaže da je oblik opstojnosti jezika koji je neutralan i hijerarhijski i kvalitativno (*ibid.*: 155); upotrebljava se u najopćenitijem smislu za označivanje jezika koji pripada nekoj zajednici, bez obzira na pojedine osobine, koje nam daju pravo da ga označujemo i specijalnim imenima dijalekt, lokalni govor itd.“ (Simeon 1969: s. v. *idiom*). Sa sociolingvističkog aspekta bolje bi bilo govoriti o standardnom *varijetetu*. Jezik u ovisnosti o govorniku, okolnostima, vremenu i mjestu, odnosno specifičnim društvenim uvjetima, rezultira varijacijama, tj. *varijetetima*, koji su „zbijski jedinstveni oblici ostvarivanja u kojima se pojavljuje jezik“ (Berruto, prema Mićanović 2006: 10). Standardni varijetet je onaj kojem mjesto određuje normativno-preskriptivna dimenzija: on je kodificiran, nadregionalan s obzirom na doseg i valjanost, koristi se prvenstveno u institucionalnim kontekstima i službenim komunikacijskim situacijama, a u „svakodnevnom jeziku“ nikad se ne ostvaruje u idealnoj kodificiranoj normi (Dittmar, prema Mićanović 2006: 16–17). Osim toga, posebnost se standardnoga varijeteta očituje i u njegovoj upotrebi koja je ograničena prvenstveno na društvene institucije i koja „govornicima priskrbljuje prestiž i pogoduje društvenom uspjehu“ (Mićanović 2006: 17).

Česta je tema u časopisu *Jezik* „hrvatsko-srpska jezična situacija“ u kojoj dvije nacije izgrađuju standardne jezike „uzimajući za dijalekatsku osnovicu jezični materijal koji pripada ne samo istom dijasistemu nego i više-manje istom dijalekatskom tipu u okviru tog dijasistema“ (Brozović 2006: 167–168). S obzirom na razliku u civilizacijsko-jezičnoj nadgradnji, može se govoriti o konkretnim varijantama jednog apstraktnog modela standardnog jezika, odnosno o hrvatskoj i srpskoj varijanti standardne novoštokavštine (*ibid.*: 168–171).

Uz spomenuto traženje uzora književnom, odnosno standardnom jeziku i njegovu funkcionalnu polivalentnost valja napomenuti problem nerazumijevanja *funkcionalnih stilova*: uzorna (pravilna) upotreba jezika ne smije se tražiti ni u jednom funkcionalnom stilu zasebno, nego u svim stilovima zajedno (Silić 1999: 207). Polifunkcionalnost, kao jedna od odrednica standardnog jezika, očituje se u postojanju pet takvih stilova: znanstvenog, administrativno-poslovnog, novinarsko-publicističkog, književnoumjetničkog (beletrističkog) i razgovornog (Silić 2006: 36). Standardni je jezik kao cjelina apstraktan, nitko ne govori njime kao cjelinom, nego tek jednim od stilova, ovisno o tome što pojedina situacija zahtijeva; svaki je funkcionalni stil uzor samome sebi i svaki

ima svoje zakonitosti – jedna te ista pojava u jednom stilu može, a u drugom ne mora biti greška (*ibid.*: 36–39). U skladu s time možemo reći da preporuke ili odbacivanja pojedinih leksema u *Jeziku* ne treba shvatiti doslovno, bar ne za standardni jezik u cjelini. Tako neki leksemi poput, primjerice, *abortusa* ili *gravidnosti*, o kojima Klaić piše u *Jeziku* i želi ih zamijeniti domaćim riječima *pobačaj* i *trudnoća* (1952–53: 108; 112), sigurno mogu naći mjesto u standardnom jeziku pri korištenju znanstvenog stila.

4. Normiranje jezika

Budući da ovaj rad govori o leksičkoj normi, nužno je odrediti što to (jezična) norma jest. Govoreći o Brozovićevoj definiciji standardnog jezika, kojoj je jedna od odrednica i svjesna, namjerna normiranost, Samardžija jezičnu normu definira kao sustav od govornika prihvaćenih propisa kojima se određuje što je u nekome dijelu idioma ili u idiomu pravilno (ispravno, korektno), a što nije. Pritom se razlikuju dvije vrste normiranja: *spontano* ili *uzusno*, koje je temeljna značajka organskih idioma, i *svjesno* ili *plansko*, koje je temeljna značajka standardnoga jezika (Samardžija 1999: 7). Jedna od tih svjesnih normi jest i *leksičkosemantička norma* s tvorbom riječi (*ibid.*: 8). Iako nema ispravnih i neispravnih jezika, Katičić smatra da se moraju odabrati oni koji su manje „pokvareni“, oni koji su ostali bliži „čistim starijim razdobljima u razvoju jezika“, a da se književni jezik može prilagoditi svoje specijaliziranom zadatku samo ako se svjesno i strogo normira (Katičić 1999: 117–119). Uspješnost normiranja prvenstveno će ovisiti o društvenom prestižu koji za njim stoji, što znači da osnovni problem normiranja književnoga jezika nije lingvističke, nego društvene prirode – pitanje ispravnosti nekog oblika riječi ili upotrebe ocjenjuje se po usklađenosti s normom koja je proizvoljna i određena izvanjezičnim razlozima (*ibid.*: 120–122).

Važan je aspekt jezične norme, pa onda i leksičke norme koja nas zanima, *jezična politika*, skup racionalnih i uglavnom institucionaliziranih postupaka kojima neko društvo utječe na jezične oblike javne komunikacije i na formiranje svijesti svojih sudionika o tim oblicima (Škiljan 1988: 8). Za jezičnu su politiku najrelevantnije upotrebe jezika u administraciji, procesima obrazovanja, sredstvima masovne komunikacije i književnosti – to su takozvani „podjezici“ javne komunikacije, često u međusobnoj interferenciji (*ibid.*: 9). Sama jezična norma mijenja se jezičnom praksom i upotrebom, a rezultat su „unutrašnje“ transformacije jezika koje govornici uoče tek s vremenskim odmakom – to je *implicitna jezična norma* i nemoguće je utvrditi trenutak

u kojem je sklopljena prešutna društvena konvencija o tome od kojih će se jedinica neki idiom sastojati i kako će se one upotrebljavati (Škiljan 2000: 139–140). Za razliku od nje *eksplicitna jezična norma* jest skup izričito iskazanih pravila o jezičnim jedinicama i njihovoj upotrebi koji, na osnovi nekog autoriteta, obvezuje veći broj govornika da ih u određenim prilikama primjenjuju, a to se nerijetko prenosi i u vremenu s generacije na generaciju (*ibid.*). Najviši stupanj eksplicitne norme jest standardni jezik, nastao zbog potrebe za efikasnom komunikacijom na određenom širem, najčešće državnom teritoriju (Škiljan 1988: 10–11). Za razliku od dijalekata standardni je jezik zapravo sociolekt koji se gotovo uvijek nalazi na samom vrhu vrijednosne ljestvice socijalno determiniranih idioma (*ibid.*: 11). Konkretizacijom jezične politike može se smatrati *planiranje jezika*, postupak osposobljavanja nekog idioma za javno komuniciranje, koje se pak odvija u dva dijela (*ibid.*: 40–42). *Planiranje statusa jezika* obuhvaća onaj segment jezične politike koji se bavi „uspostavljanjem socijalno relevantnih relacija među idiomima što ih neko društvo upotrebljava i odabirom onih idioma koji će se pojavljivati u različitim oblicima javne komunikacije“ – iza odabira pojedinog idioma stoje determinante proizašle iz ekonomskih, političkih ili kulturnih odnosa, a proces nikada nije završen (*ibid.*: 42). *Planiranje korpusa jezika* jest „najlingvističkiji“ aspekt jezične politike kojim se planski i s namjerom želi stvoriti idiom za javno komuniciranje ili određeni idiom učiniti efikasnijim (*ibid.*: 45). Konstituiranje jezične norme, pa onda i one leksičke, usmjereno je dakle prema planiranju korpusa (Škiljan 2000: 160). Također, normiran je samo jezik kao standard koji Silić suprotstavlja jeziku kao sustavu. U jezik kao sustav ne ulazi ništa što nije jezično, neutralan je prema svemu što čini identitet nekog naroda, prema onome što nazivamo dijalektalnim ili lokalnim, prema povijesti standardnog jezika; ne može biti neutralan samo prema onome što se kosi s njegovim imanentnim zakonitostima (Silić 2006: 20). Za razliku od toga jezik kao standard može birati i bira određene jezične elemente i jedinice, a čineći to, ulazi u sukob sa (svojim) jezikom kao sustavom te mu nameće neku činjenicu kako bi je i on prihvatio (*ibid.*: 21). Drugim riječima, jezikom kao sustavom upravljaju isključivo unutarne, a jezikom kao standardom i unutarne i vanjske zakonitosti (*ibid.*: 20). Važno je još imati na umu i činjenicu da je leksik teško kontrolirati jer je leksička razina najviše sklona promjenama, a leksički se fond stalno i iznova popunjava kretanjem leksičkih jedinica između pasivnog i aktivnog leksika, posuđivanjem, kalkiranjem i tvorbom (Tafra 2005: 196). U skladu s tim nema „znanstvenoga opravdanja ismijavati riječi koje su ušle u upotrebu na neki od navedenih načina“ (*ibid.*).

5. Leksička razina u časopisu *Jezik*

Temama definicije književnoga jezika i njegova normiranja bave se i autori u *Jeziku*. Jonke već u prvom godištu kaže da se, dok izrasta iz narodnoga govora s kojim ima velik dio zajedničkog sadržaja, književni jezik intelektualizira te ima tri osnovne funkcije: razumljivost, određenost i točnost (Jonke 1952–53b: 101). U kontekstu toga izdvaja upravo „leksikalno blago“ kao jednu od ključnih stvari za ostvarivanje tih funkcija. Uz to, „za pravilnost pojedinih pojava u književnom jeziku nije mjerilo samo uzus književnosti, t j. uzus dobrih pisaca, nego se norma književnoga jezika razvija i pod snažnim utjecajem lingvističke teorije“ (*ibid.*: 102). Ta se norma u zapadnoj (hrvatskoj) varijanti razlikuje od one istočne (srpske):

„Premda nam se obje jezične varijante većinom podudaraju, različno gledanje na normiranje književnog jezika kroz čitavo stoljeće i različite terminologije tako su nam išarale zagrebačku i beogradsku varijantu književnog jezika da smo samo književnicima i naučnim radnicima ostavili pravo na neprovedivost njihova književnog teksta. Sve ono što je obavještavanje, a to su novine, radio-emisije, obavijesti, propisi, sve je to opredijeljeno za varijantu određenog područja. A kako se zagrebački krug podudara s hrvatskim krugom i beogradski sa srpskim, jasno je da se i književnici i naučni radnici opredjeljuju prema krugu u kojem djeluju. Najviše što se moglo postići jeste to da se ni jedno ni drugo ne odbija, nego se širokogrudno shvaća kao dvije varijante jednoga narodnog jezika, pa se na taj način, upoznavanjem jednoga i drugoga, omogućava spoznavanje i iskorišćavanje cjelokupnog rječničkog blaga hrvatskosrpskog jezika“ (Jonke 1964–65: 3).

Jonke zaključuje da ni nakon novosadskih zaključaka dvije norme nisu zamijenjene jednom normom, odnosno da „hrvatski i srpski pisci ostaju pri svojem tipu književnog jezika jer je on već dobro uhodan i izgrađen s obzirom na dugu tradiciju“ (*ibid.*: 5).

U prilog raspravama o normiranju i varijantama hrvatskosrpskog ili srpskohrvatskog jezika koje su se aktualizirale šezdesetih, *Jezik* je objavio i dio referata izloženih na Petom kongresu jugoslavenskih slavista u Sarajevu. Svi lingvisti čiji su referati objavljeni u časopisu slažu se da se hrvatskosrpski ili srpskohrvatski jezik odlikuje postojanjem varijanata jer „razgranat, bujan život književnog jezika, u svim njegovim raznovrsnim oblicima, na širokoj teritoriji i u sredini sa više od jedne narodnosti, neminovno nameće postojanje varijanata“ (Ivić 1965–66: 2), a da se to još uvijek mora dokazivati jest „žalosna situacija“ (Jonke 1965–66a: 9). Lingvisti su se slagali da postoje dvije varijante jezika: istočna (srpska) i zapadna (hrvatska), dok je Katičić jedini koji tvrdi da postoje i bosansko-hercegovačka, crnogorska, a možda i vojvođanska varijanta, iako hrvatska i srpska varijanta zauzimaju poseban položaj jer u drugima nema ničega što se već ne susreće bar u

jednoj od njih (Katičić 1965–66: 22). Srpska lingvistica Milka Ivić ističe da je možda najveća razlika između dvije varijante, osim u refleksu jata, upravo leksik, i jedina je koja ističe da su posuđenice zapravo odraz jezičnoga bogatstva, posebice u nekim određenim funkcionalnim stilovima: „Neprisutnost jasne svesti o funkcionalnim stilovima ispoljava se, pored ostalog, u neprijateljskom stavu pojedinca prema sve većem porastu broja reči stranog porekla u našem leksičkom fondu“ (Ivić 1965–66: 6). Važno je i njezino naglašavanje nužnosti razlikovanja *deskriptivne* (opisne) od *preskriptivne* (normativne) gramatike pri čemu poslu normiranja uvijek mora prethoditi posao deskripcije (*ibid.*: 3). Pritom, kad je riječ o funkcionalnim stilovima, normativna gramatika treba biti vrlo eksplicitna (*ibid.*: 6). Međutim tu se javlja novi problem: kako točno normirati književnoumjetnički (beletristički) stil i u kojoj je mjeri to uopće moguće? Svjesna je tog problema i sama Ivić kad tvrdi da se ne smijemo osloniti samo na jezik književnika jer on nije dovoljno prosječan, standardan, već prepun jezičnih inovacija; „Prosečnost jezičke svakidašnjice biće najprikladnije ilustrovana, u stvari, onim što je najmasovnije usvojeno kao instrumenat komunikacije: jezik štampe, radija, televizije, filma“, iako to ne znači da će se baš taj jezik preporučivati kao uzor (*ibid.*: 4). Sasvim je suprotnog stajališta Jonke kojemu je upravo jezik lijepe književnosti, odnosno književni jezik u užem smislu riječi, „najtipičniji reprezentant sadašnjeg razvojnog trenutka naše izražajne kulture“ (Jonke 1965–66a: 12). Jezik štampe, radija, televizije i filma previše je klišeiziran, štur i bez pravog stvaralačkog elementa, a između književnika možemo birati pa ne uzimati u razmatranje one kojima je jezik po funkciji suviše specifičan (*ibid.*: 13). Time problem mogućnosti normiranja književnoumjetničkog jezika i dalje nije riješen, što ističe i Babić:

„Težište ipak treba biti na književnoumjetničkom jeziku, unatoč svim njegovim specifičnostima, zbog razloga koje je naveo prof. Lj. Jonke. A što je i jezik filma, ako u prvom redu nije pjesnički, književnoumjetnički tekst? A zar u jeziku radija i televizije nema i književnoumjetničkih tekstova? Očito je da u tom šarenilu lingvisti moraju birati, klasificirati, ocjenjivati. Kako, kakvim kriterijima, to je drugo pitanje. To je pravi problem norme u književnom jeziku.“ (Babić 1965–66: 26).

Važno je istaknuti i da je u časopisu objavljeno nekoliko radova koji se bave i drugim problemima unutar područja leksikologije: o strukturi frazema pisala je Menac (1970–71: 1–4); Babić je pisao o *mješovitim tvorenicama*, riječima tvorenim od sastavnica koje pripadaju različitim jezicima (1977–78b: 129–138) i o *paronimiji*, *homonimiji* i *homografiji*, iako je paronime pogrešno definirao kao „dvije ili više riječi koje imaju isti glasovni kostur, ali se razlikuju akcentom“ (1961–

62: 47). O antonimima i tvorbenim sredstvima pomoću kojih se grade antonimi pisao je Šipka (1989–90: 139–145). O semantici i promjenama značenja riječi pisao je Rogić (1965–66: 65–70), a njegov je članak posebno zanimljiv jer je prvi koji govori o metafori kao jednom od izvora bogaćenja jezika. Unatoč tome najveći se dio teorijskih tekstova i jezičnih savjeta autora koji su pisali u časopisu *Jezik* odnosi na leksičko posuđivanje, neologiju i sinonimiju i njihovu neraskidivu povezanost, pa ćemo se tim temama baviti u idućim poglavljima rada.

6. Neologija

S obzirom na to da su autori u časopisu vrlo često iskazivali nezadovoljstvo posuđenicama, velik se dio njihovih nastojanja tiče stvaranja novih riječi i zamjenjivanja stranih domaćima. Ukupnost procesa koji određuju stvaranje novih riječi u vokabularu nekog jezika pojava je koja se naziva *neologijom* – njezin su produkt nove riječi, odnosno proširivanje leksičkog inventara nekog jezika, do čega najčešće dolazi zbog novih pojmova, predmeta i pojava kojima treba dati ime, ali i zbog novih naziva kao dodatka već postojećima ili zbog povijesnih, političkih ili drugih razloga (Muhvić-Dimanovski 2005: 2–4). Zbog purističkih razloga, na primjer, riječi stranog podrijetla koje su već uvriježene u određenom stručnom nazivlju nekog jezika neki autori žele ukloniti iz jezika i zamijeniti novom domaćom riječi, što se u *Jeziku* i pokušavalo. U vezi s tim treba spomenuti da se *primarna neologija* razlikuje od one nastale *prevođenjem* – u prvoj su nove riječi koje prate pojavu kakvoga novog pojma u konkretnom jeziku; druge samo prevode neki leksem ili stručni naziv koji već postoji u nekom drugom jeziku (*ibid.*: 8). Neologizmi se dijele na dva temeljna tipa, *denominativne* i *stilističke*, od kojih su prvi potrebni da bi se imenovali novi pojmovi (*ibid.*: 6–7) i bit će nam od interesa u ovom radu. Najveći dio neološkog leksika tvore *posuđenice*, što se vidi i u istraživanom *Jeziku*. Nezadovoljstvo posuđenicama u časopisu obično je opravdano željom da se umjesto stranih koriste domaće riječi, ako postoje, iako se priznaje da su, kao i svakom jeziku, i hrvatskom posuđenice nužne, posebno one koje su već prihvaćene ili pripadaju sloju internacionalizama stvorenih na temeljima latinskog i grčkog jezika (Klaić 1952–53; Vratović 1953–54). Vrsta leksema koji u pravilu uvijek ostaju na razini posuđenica jesu *egzotizmi*, posuđene riječi koje označavaju specifičnosti pojedinih naroda (Samardžija 1989–90). Malo je ljudi koji razumiju jezike iz kojih takve riječi dokaze, a osim toga, prevođenjem bi se izgubila izvornost svojstvena egzotizmu, pa zato rijetko dosegnu status prevedenice (Muhvić-Dimanovski 2005: 46). Osim posuđenica tu su *domaće nove riječi*, stanovit broj neologizama koji nastaje kao posljedica potrebe imenovanja nekih posve lokalno ograničenih novih pojava, pojmova ili predmeta (*ibid.*:

49). Budući da tu nema sadržajnog poticaja izvana, odnosno nema stranog modela koji bi bio uzorom, jezik jednostavno koristi svoje „unutarnje rezerve“ (*ibid.*). Leksička kreativnost iscrpljuje se dijelom i *prevedenicama*, riječima građenim od domaćih sastavnica, ali prema stranom modelu (*ibid.*: 67). Teškoće koje se javljaju u zamjenjivanju stranih riječi našima ima nekoliko: prva je u tome što se strane riječi ne mogu mehanički zamjenjivati – ako se pojmovno (logičko, intelektualno) značenje naše i strane riječi potpuno podudara, zamjena ipak nije moguća ako im se ne podudara i osjećajno (emocionalno, afektivno) značenje (Babić 1961–62: 113). Osim toga, često stranu riječ ne može zamijeniti jedna naša, nego tek više njih; a najveća je teškoća u tome što nam često za pojedine pojmove nedostaje dobra riječ (*ibid.*). Od novih riječi, odnosno *domaćih novih riječi* kako ih naziva Muhvić-Dimanovski, najuspjelije su izvedenice načinjene najobičnijim sufiksima – gotovo kao pravilo bismo mogli reći da, što je sufiks običniji, češći i u hrvatskom produktivniji, to je nova riječ neprimjetljivija, gotovo nezapaženo ulazi u jezik (Babić 1961–62: 115). Općenito se u našem jeziku lakše tvore izvedenice, a teže složenice (*ibid.*). *Izvedenice* dobivamo kombiniranjem jednog korijena i afikasa, a *složenice* kombiniranjem dvaju ili više korijena i afikasa (Marković 2013: 55). S obzirom na to da je najčešći način gradbe riječi u jezicima općenito, pa tako i u hrvatskom, upravo *sufiksacija* (*ibid.*), ne čudi što Babić ističe „najobičnije sufikse“ kao nositelje najboljih izvedenica. Ono što iznenađuje primjeri su kojima tu svoju tezu potkrepljuje (Babić ih je u jednom svom članku u *Jeziku* „sam zabilježio u 1961. godini“):

„bacaljka (igračka za djecu), ljuštionica (riže), posudionica, sunčeonica (ograđen prostor za sunčanje), uredovnica (kancelarija), pojilica (sprava za napajanje stoke), vadičica (ratarski stroj), vlažnjak (humidaire), sapunjača (kruškasta posuda za tekući sapun), množać (elektronski), odstranjivač (uređaj za skidanje krumpirove ljuske), pisac (uređaj na encelografu), orošivač (vrsta prskalice), produživač (za olovku), usitnjivač (ratarski stroj), bacalište (dio igrališta), cjepilište (cjepno mjesto), crpalište, crpilište, prasiliste, snimalište (mjesto gdje se snima film), putomjer (kurvimetar), mljekovod, toplovod, vrelovod.“ (Babić 1961–62: 115).

Iako tvorbeno jasne, ove navedene riječi ipak su neobične, barem u današnje vrijeme. Neke očito nisu zaživjele, nekima su se značenja promijenila, nekima su značenja specijalizirana do granice smiješnog.

U posebnoj su kategoriji *mješovite tvorenice*, riječi tvorene od sastavnica koje pripadaju raznim jezicima (s gledišta hrvatskoga jezika, riječi tvorene od domaćih i stranih sastavnica), a nazivaju se još i *hibridi*, *hibridne* ili *bastardne riječi* (Babić 1977–78b: 129). I takvim se riječima traže

hrvatske zamjene – ako se ipak ne može upotrijebiti domaća riječ, treba promatrati koliko je mješovita tvorenica u skladu s tvorbenim sustavom i je li potrebna ili nije, a ne je *a priori* odbacivati; sve se, osim toga, može reći i opisno, samo je pitanje koliko je opisno izražavanje funkcionalno (*ibid.*: 130–131). Pranjić, na primjer, govori o predmetku *re-* koji označuje ponovljenost, a ne odgovara mu riječ *reizbor*; to bi se u našem jeziku moglo opisno kazati kao „ponovan (ponovni) izbor“, ali kako i druge riječi u našem jeziku koje označuju ponavljanje često imaju predmetak *pre-*, te kako jedna riječ u pravilu ima prednost pred opisnim izrazom, Pranjić predlaže korištenje riječi *preizbor* (1957–58: 156–158).

Od drugih su primjera zanimljivi Cindrićevi pokušaji uvođenja domaćeg kazališnog nazivlja umjesto uvriježenih posuđenica iz drugih jezika. Neke od riječi zamjenjuje opisnim izrazima: *završetak čina* za njem. *Aktschluss*; *pokusni nastup* za uvriježenu *audiciju*; *prednja pozornica* za *proscenij*; zanimljivo je da ne postiže puno u smislu zamjenjivanja strane riječi domaćom kad umjesto franc. *aranžirke* predlaže *rasporedni pokus* ili *aranžir-probu* (Cindrić 1961–62: 111). Od neologizama predlaže *ljepopjev* za tal. *bel canto*, *dvogovor* za *dijalog*, *samogovor* za *monolog*, *stojišu* za *statista* (*ibid.*: 111–113). Mnogi od ovih prijedloga ipak su ostali samo na razini pokušaja, kao što je autor u naslovu članka i najavio.

Budući da su uzrokom novih riječi, kao što je već rečeno, i novi pojmovi, predmeti i pojave, tako se početkom sedamdesetih ukazala potreba za imenovanjem prodavaonice na osnovi samoposluživanja, što je rezultiralo malom raspravom o tom problemu u *Jeziku*. Leksemi koji su se tada javljali u tisku (*samoposluživanje*, *samoposluga* ili *samousluga*) prema Aleriću nisu dobri leksemi jer bi reći da treba otići u samoposluživanje djelovalo „jednako neprilično kao kad bi se reklo da treba otići *u pranje* umjesto *u praonicu* ili *u zalaganje* umjesto *u zalagaonicu*“ – duh hrvatskoga književnog jezika traži riječ *samoposluživaonica* (Alerić 1971–72: 154). M. Š. na to je odgovorio da bolje mogućnosti nudi nesvršeni glagol *služiti* (*se*), te da riječi *služnica* ili *služionica*, iako ne postoje u hrvatskome, ne bi bile nimalo neobične jer bi se uklapale u veliku obitelj imenica koje se stvaraju na isti način: *samoslužnica* bi zato bila najbolje (i kraće) rješenje (M. Š. 1972–73: 26–27). Alerić na to odgovara da se kupci ne služe, nego sami sebe poslužuju, a da *samoslužnica* ionako nije izvedena od glagola, već od pridjeva *služan/služni* ili od imenice *sluga* – ako je od pridjeva, to nije uobičajen pridjev u hrvatskim narodnim govorima; ako je od imenice, *služnica* bi označavala prostoriju u kojoj posluju sluge (Alerić 1972–73: 126). Na kraju Uredništvo zaključuje

da više nema smisla raspravljati o tome: *samoposluživaonica* zaista jest preduga, iako inače dobra riječ; *samoslužnica* je bolja jer joj nema tvorbenih prigovora, a k tome je i znatno kraća (1972–73: 127). Cijela ova rasprava pokazuje koliko je nekad cijeli posao oko novih riječi uzaludan – zaista više nema smisla raspravljati o tome kad se pokazalo da će gotovo svaka prodavaonica biti na osnovi samoposluživanja, ili jednostavno – *trgovina*.

Neki autori pišu i o egzotizmima koje također žele prilagoditi hrvatskome jeziku, iako to za takve lekseme nije uobičajeno. Alerić se, na primjer, bavi voćkom za koju su moguća četiri naziva: *aktinidija*, *kivi*, *kivika* ili *kivija* – prva „boluje od velike mane“, toga što je taj naziv nastao prilagodbom dijela znanstvenog, latinskog naziva *Actinidia chinensis*; *kivi* je kriv za to što mu smeta „ono završno -i“, iako se u naš književni jezik već uvuklo mnogih tuđih, uglavnom francuskih i engleskih, takvih riječi (brendi, jeti, poni, potpuri, remi, viski...) – takve riječi naš jezik podnosi samo dok im je upotreba ograničena na jedninu, dok one koje se češće moraju upotrebljavati u množini poprimaju drugačiji oblik, oblik koji je posve prilagođen duhu našega jezika (Alerić 1987–88: 101). *Kivika* i *kivija* tvorbena su ispravne (prva kao crnika, čemerika; druga kao kajsija) – odlučuje se za *kiviju* (*ibid.*: 102). Na tragu logike koja se primjenjuje i na *kiviku* Babić za *grejpfрут* predlaže *limuniku* (1975–76: 120–122).

Babić je inače autor koji se novim riječima u *Jeziku* i najviše bavi: slaže se da je za „nepotrebnu tuđicu“ *hoverkraft* odlična zamjena *lebdjelica* (1977–78d: 158–159); žičara koja vuče skijaše jest *vučnica*, ona na kojoj se sjedi mogla bi biti *sjedačica* ili *sjedaljka* (1983–84c: 150); za podzemnu željeznicu (*metro*) dobro bi rješenje bilo *podzemnica* (S. B. 1990–91: 160). Zadnji bi prijedlog možda i bio uspješan kad bi se odnosio na izvanjezičnu stvarnost i u Hrvatskoj; ovako nam ostaje samo vidjeti što budućnost donosi.

7. Sinonimija i bliskoznačnost

Pojavom nekog leksema u kontekstu nastaju dvije vrste odnosa, *paradigmatski* i *sintagmatski* – u prvom stoji neki leksem sa svim leksemima koji bi se mogli pojaviti na njegovu mjestu u kontekstu, a u drugom sa svim leksemima s kojima se zajedno pojavljuje u kontekstu (Samardžija 1995: 16). *Sinonimija* je paradigmatski odnos između dvaju ili više leksema koji pripadaju istoj vrsti riječi i imaju različite izraze, ali im se sadržaji djelomično ili potpuno podudaraju (*ibid.*: 17). Sinonimiji se u *Jeziku* daje mnogo pozornosti, a autori uglavnom ističu da postojanje više leksema

s istim značenjem nije pokazatelj bogatstva određenog jezika, već opasnost za neprecizno ili potpuno krivo izražavanje. S druge se strane javlja i pitanje je li apsolutna sinonimija uopće moguća, tj. je li moguća zamjena dvaju značenja u tekstu a da se semantička razlika ne osjeti (Krile 1981–82: 15). Autori u *Jeziku* misle da nije: sinonimija je ili posljedica parova u kojima je jedan parnjak hrvatski leksem, a drugi posuđenica, a oboje stoje za isti sadržaj (*biblioteka* i *knjižnica*, usp. Babić 1988–89a), ili se zapravo ne radi o pravim sinonimima (istoznačnicama zamjenjivim u svim kontekstima) već o *bliskoznačnicama*, sinonimima koji su međusobno zamjenjivi samo u nekim kontekstima (Samardžija 1995: 18). U određenim aspektima sinonimija se tiče i varijanata jezika koji su jezikoslovci u *Jeziku* u šezdesetima najčešće nazivali hrvatskosrpskim ili srpskohrvatskim – Babić se toga dotiče kad govori o uklanjanju hrvatsko-srpskih jezičnih razlika te postavlja nekoliko pravila u skladu s time, iako se ta pravila mogu primijeniti i na posuđenice iz drugih jezika, kao i na stvaranje hrvatskog znanstvenog nazivlja: 1) ako je jedna riječ štokavska, a druga nije, prednost ide štokavskoj; 2) ako su obje štokavske, treba ih razmotriti prema njihovu mjestu u sustavu i prednost dati onoj koja se slaže sa sustavom i prirodom književnog jezika; 3) ako su u skladu sa sustavom samo glasovni kosturi obiju riječi, a značenja nisu, što je često kad je razlika u štokavskim riječima, tada značenja treba normirati u skladu sa sustavom; 4) ako isti pojam označuju glagolska i neglagolska imenica, prednost ima neglagolska; 5) ako se obje u svemu slažu sa sustavom (rijetko, ali ne nemoguće), treba ih prepustiti sudbini – ako je potreban izbor, prednost ima starija ili ona s većom čestotom; 6) ako se obje u nečemu ne slažu sa sustavom, a ne može se napraviti treća, pravilna, ostavit će se obje ako su jednako stare i podjednako česte ili će opet prednost imati ona starija ili s većom čestotom; 7) ako su obje strane riječi, prednost će imati ona koja se lakše uklapa u štokavski sustav; 8) ako se obje jednako uklapaju, prednost će imati svjetska riječ, ako su obje svjetske ili nije nijedna, prednost ima slavenska; 9) duga upotreba ili proširenost upotrebe sama za sebe ne može biti dovoljan razlog (Babić 1963–64c: 68). Uz to je važno i pitanje stila: njegovan književni jezik ne traži samo da se kaže je li koja riječ pravilna ili nije, nego da se od više dopuštenih mogućnosti odabere bolja – svaka se jezična pojava može opravdati, ali nije svaka jednako prikladna za svaki stil (*ibid.*: 69). Bliskoznačnice, koje prema Babiću imaju blisko značenje i nisu potpuno zamjenjive, čine bogatstvo hrvatskoga jezika – i istoznačnice su bogatstvo, ali ne bogatstvo književnoga jezika – njegovo bogatstvo nije u tome da za jedan pojam imamo više izraza, nego da svaki pojam ima svoj standardni izraz (Babić 1987–88c: 68–69). Zapravo istoznačnice mogu postojati samo kao privremeno stanje jer prije ili kasnije moraju razjednačiti

svoja značenja (*ibid.*). U nastavku će biti riječi o tome kako autori u *Jeziku* nastoje riješiti problem sinonimije.

Nužno je održati distinkciju između glagola *posuditi* i *pozajmiti* – prvi znači ‘dati da se vrati ista stvar i po kakvoći i po količini’; drugi ‘da se vrati ista količina, ali ne i ista stvar’ (Finka 1953–54: 88–90). *Pronalazak* se stalno koristi umjesto *izuma*, iako ima šire značenje jer može značiti i izum i otkriće (Hondl 1956–57: 56). Šipka će to dodatno pojasniti: *otkriće* jest akt otkrivanja ili upoznavanja, pa i osvajanja dotad nepoznatih krajeva i kontinenata; *izum* jest akt izumijevanja; *pronalazak* znači naći nešto čega prije nije bilo ili se nije za to znalo, ali je drugi dio objašnjenja relevantniji od prvog – ako nečega nije bilo, nije se ni moglo pronaći, ali se možda moglo izumjeti (Šipka 1964–65b: 89–92). *Obitelj* i *porodicu* neki su počeli osjećati kao sinonime, što nije dobro jer obitelj označava one koji zajedno *obitavaju*, dok je porodica vezana uz glagol *roditi*, pa se upotrebljava za potomstvo, rod, rodoslovlje (Moguš 1973–74: 155–156). Bliskoznačnice od kojih ne smijemo stvarati istoznačnice jesu i glagoli *točiti* (činiti da što teče po kakvoj podlozi) i *liti/lijevati* (činiti da što teče bez podloge) – u svakom slučaju za tekućine se ne smije upotrebljavati glagol *sipati*, jer on vrijedi samo za nešto sipko poput brašna ili pijeska (Težak 1974–75b: 152–153). I *stube* i *stepenice* mogu se nastaviti koristiti u književnom jeziku jer imaju male značenjske razlike: stube su čvrsto građene, sljubljene i nepomične; stepenice mogu biti pokretne, ili imati neispunjen razmak između stepena (Finka 1975–76a: 26–27). Ako bi došlo do istiskivanja jedne od tih riječi, morale bi prevladati *stube*, iako se moramo upitati zašto je tomu tako ako *stepenice* mogu biti pokretne, a *stube* ne mogu.

Važno je spomenuti da uvijek ima iznimaka od pravila koje je naveo Babić. Jedna je od takvih kajkavska riječ *tjedan* koja je u hrvatskome pobijedila sinonime *sedmicu* i *nedjelju* koje su bile „plemenitoga štokavskog podrijetla“, ali su imale više značenja (Babić 1987–88c: 71). Slično i Deković predlaže da se *ručak* zamijeni leksemom *objed* kako bi kajkavci i čakavci to doživjeli kao vlastito priznanje i djelić sebe u zajedničkom književnom jeziku (1983–84: 127). U sinonimnom paru *postaja* i *stanica*, pak, čini se da pobjeđuje *stanica*, iako je kao i biološki naziv višeznačna, jer je raširenija i u razgovornom jeziku i u beletristici (Pelz 1984–85: 128).

U parovima od kojih je jedan leksem domaća riječ, a drugi posuđenica, važno je istaknuti nazive školskih predmeta – u službenoj su upotrebi *historija*, *geografija*, *biologija*, iako bi prednost trebale imati riječi domaćeg postanja: *povijest*, *zemljopis*, *prirodopis* (Pavličević 1969–70: 92).

Zaključno o sinonimiji možemo reći da je kao (socio)lingvistički fenomen ipak najizraženija i najzanimljivija kad je u tijesnoj vezi s leksičkim posuđivanjem i znanstvenim nazivljem, o čemu ćemo još govoriti u sljedećim poglavljima. Osim toga treba naglasiti i činjenicu da je nejasno zašto pojedini autori inzistiraju na dokidanju sinonimije kad je ona jedna od odlika književnoumjetničkog stila koji mnogi od njih vide kao uzor standardnom jeziku.

8. Leksičko posuđivanje

Najveći dio proučavanih članaka, dakle onih koji se bave leksičkom razinom jezika, bavi se riječima stranog podrijetla. Autori su prema njima uglavnom negativno raspoloženi, smatrajući da ugrožavaju, kako sami navode, čistoću i ljepotu književnog jezika te da je odabir takvih riječi u praksi odraz lijenosti i nevoljkosti za istraživanjem tvorbenih i leksičkih potencijala hrvatskog jezika. Autori pokušaje smanjenja unosa i korištenja stranih riječi u hrvatskom jeziku nazivaju *purizmom*, a prekomjernu pak njihovu upotrebu *snobizmom* (usp. i Jonke 1965). Pritom leksem *purizam* ne sadrži u sebi negativne ili pejorativne konotacije koje su danas prisutne pri korištenju te riječi. Dobar je primjer za to Skokov članak (1952–53b: 37) u kojem stoji da purizam treba postati „stvar jezičnog ukusa i stvarne kulturne potrebe“, a „strane riječi, koje nijesu prilagođene strukturi jezika, izbjegavaju se, ako u hrvatskom jeziku za njih postoji dobra zamjena, a upotrebljavaju se, kad za njih nema zamjene, ili kad ih imperativno zahtijeva naučna i kulturna potreba“ (*ibid.*). Skok se doduše slaže s činjenicom da je u purizmu moguće pretjerati (pa je tako „budalasti purizam za osudu“), ali upozorava da se ne smije zbog toga upasti u drugu krajnost i bez potrebe upotrebljavati strane riječi, što je *lingvistički snobizam*, također za osudu (*ibid.*). Ekonomski razvitak, tvrdi Skok, traži imperativno nove riječi, „koje moramo izvoditi prema zakonima naše tvorbe riječi“ (*ibid.*).

Samardžija svako preuzimanje neke jezične jedinice iz jednog jezika u neki drugi (što se može odvijati na fonološkoj, morfološkoj, sintaktičkoj razini, u semantici i u leksikologiji) naziva *leksičkim posuđivanjem*, dok se sve posuđene jedinice nazivaju *posuđenicama* (1995: 45), što je dakle hiperonim za sve jedinice koje su na bilo koji način preuzete iz nekog drugog jezika. Do

jezičnog posuđivanja dolazi jer u drugim jezicima postoje već gotova rješenja kojima se mogu popuniti praznine u vlastitom leksičkom sustavu – iz *unutarjezičnih razloga* posuđenice su potrebne jer se značenjem ne podudaraju sasvim s njima najbližim hrvatskim leksemima; brojniji *izvanjezični razlozi* u vezi su s društvenom naravi jezika: političke, kulturne, znanstveno-tehničke veze ili izravan zemljopisni dodir jezičnih područja (*ibid.*). Samardžija ističe da se posuđivanje iz jezika *davaoca* u jezik *primalac* može događati *izravno* ili *neizravno*, preko jezika *posrednika* (*ibid.*: 46–47) – primjere i jedne i druge vrste naći ćemo u proučavanim člancima u izobilju. Posuđenice bi u nekoj mjeri morale biti prilagođene hrvatskom jeziku i prihvaćene od većeg broja govornika (*ibid.*: 49) – tako ćemo na nekim mjestima vidjeti da autori, u nedostatku zamjenskog leksema na hrvatskom jeziku, inzistiraju barem na grafijskoj prilagođenosti stranog leksema, predlažući nekad i paradigme prema kojima bi se leksemi mogli deklinirati ili konjugirati po zakonima hrvatskog jezika. Kad se pak strani leksem, sam ili povezan s drugima (u sintagmama i rečenicama), pojavi u tekstu na hrvatskom jeziku kao navod poznate misli, izreke ili nekog poznatog naslova, ne nazivamo ga posuđenicom, već stranom (tuđom) riječi odnosno *tuđicom* (*ibid.*). Mi ćemo dalje u radu riječi koje su pristigle iz drugih jezika, ali su se uglavnom prilagodile hrvatskom, nazivati posuđenicama, u skladu sa Samardžijinim nazivljem. One mogu biti *internacionalizmi* (katkad *europaizmi*), posuđenice koje u više jezika imaju isto osnovno značenje i potječu iz (uglavnom) latinskog i grčkog jezika; *egzotizmi* označavaju različite posebnosti pojedinih naroda; *eponimi* su leksemi koji su bili vlastita imena, a postali su nazivi; *prevedenice* su leksemi koji izrazom i sadržajem nasljeđuju izraz i sadržaj leksema u stranom jeziku; na koncu *značenjske posuđenice* koje iz jezika *davaoca* posuđuju samo značenje određenog leksema koje se potom pridružuje izrazu svog leksema (Samardžija 1995: 49–51). Na koncu i Samardžija spominje purizam jer se svakodnevno „u pisanoj i govorenoj komunikaciji, nepažnjom ili iz neznanja, u mnogočemu griješi“, zbog čega se razvila posebna skrb za pravilnost i čistoću hrvatskog standardnog jezika koja se naziva *jezično čistunstvo* ili *jezični purizam* (*ibid.*: 55). Hrvatski su puristi u svojim nastojanjima ustrajali protiv tri skupine leksema: novotvorenica (neologizama) i prevedenica, dijalektizama i posuđenica (*ibid.*: 56–57).

Autori članaka u *Jeziku* pak posuđene jedinice (najčešće ipak na leksičkoj razini) uglavnom zovu *tuđicama*, ne dijeleći ih sustavno prema nekim određenim kriterijima. Ističe se Finka koji razlikuje tuđice u užem smislu od posuđenica – ne može se tuđicom nazivati svaka riječ u našem književnom jeziku koja se nalazi i u kojem drugom jeziku ili je podrijetlom iz drugog jezika, i to iz dva glavna

razloga: rječničke sličnosti u srodnim jezicima i dugotrajnosti i općenitosti upotrebe izvorno tuđe riječi u našem jeziku (1972–73: 97). Posuđenice su tako zaista riječi koje su ušle u dani jezik i pokorile se njegovim unutrašnjim zakonima i ne škode jeziku; tuđice su pak one koje se jasno ističu kao inozemne i najviše je onih koje su u naš jezik ušle u novije vrijeme (*ibid.*: 97–98). Zanimljivo je da se u *Jeziku* neki autori osvrću i na dijalektizme, kao Skok u tekstovima s početka pedesetih: govoreći o purizmu, kaže da su i neštokavske riječi u književnom jeziku strane ako se za njegovu osnovicu uzeo južni jekavski govor – iako su takve riječi hrvatske, eufemistički ih nazivamo *provincijalizmima* ili *idiotizmima* (Skok 1952–53b: 36). Ipak, riječima kajkavskog ili čakavskog podrijetla ne smije se tako olako suditi, što će potvrditi i sâm Skok izjavom da dijalekti ne smiju posve pasti u zaborav – pokoja lijepa riječ iz naših narječja, puna izražajnosti, ući će bez sumnje u književni jezik ako je upotrijebi dobar pisac jer je „veliki pisac“ za jezični razvitak „važniji od ikoje akademije“ (Skok 1952–53a: 9). Kakav je to točno dobar pisac i tko ga smije proglasiti te koliko je uopće jezik književnosti dobra podloga za književni jezik pitanja su na koja je teško dati konačne odgovore.

Nitko od jezikoslovaca i autora koji su pisali u *Jeziku* ne tvrdi da nam je potreban hrvatski jezik bez posuđenica, jer nema jezika koji nije posuđivao jezične jedinice od drugih. Problem nastaje tamo gdje treba odrediti koje jesu, a koje nisu potrebne. Između purizma i snobizma, kako neki nazivaju pretjeranu upotrebu posuđenica, potrebno je pronaći srednji put koji je, kao i u drugim područjima, najbolje rješenje (Jonke 1965: 304). Posuđenice ne nastaju samo zbog kontakata između različitih jezika, ili zbog popunjavanja leksičkih „rupa“. Mogu biti i prisilne prirode, „onda kada koji narod živi u podložnosti ili čak u ropstvu nekog drugog naroda“ (*ibid.*: 305). Tako smo dobili mnoštvo turskih posuđenica u štokavskom, talijanskih u čakavskom i njemačkih u kajkavskom narječju, ali „ono što je zahvatilo pritiskom naše narodne govore ne smije da zahvati u podjednakoj mjeri književni jezik, koji je ipak ne samo izražaj svjesnog i slobodnog pojedinca nego i kolektivne težnje čitavog naroda da se održi i afirmira u slobodi“ (*ibid.*). Pitanje koje se postavlja jest koji je to jezik, ako ikoji, u drugoj polovici 20. stoljeća toliko prijetio tadašnjem hrvatskom ili srpskom da su autori u *Jeziku* toliko strepili? Sam po sebi – nijedan. Želja i cilj autora koji su pisali u *Jeziku* bili su da se u književnom jeziku upotrebljavaju „poznate narodne riječi uvijek kada one znače isto što i strane“ (*ibid.*: 306). Dakle posuđena riječ koristi se onda kad za pojam koji označava ne postoji domaća. Koliko su se autori time zaista vodili (i koje su riječi

predlagali umjesto posuđenih onda kad se ipak nisu slagali s time) pokušat ćemo u nastavku teksta pokazati na posuđenicama koje su bile najviše kritizirane – rusizmima i anglicizmima.

8.1. Rusizmi

O rusizmima se najviše piše u pedesetima, a u nešto manjoj mjeri i poslije. Jonke se rusizmima bavi već u prvom godištu časopisa, diplomatski odabirući već spomenuti „srednji put“ kao najbolje rješenje:

„I napokon, šta da se radi s riječima *rukovoditi*, *rukovodstvo* i *žaliti se*, premda su one tek u novije vrijeme, ali u obilnoj uporabi uzete iz ruskoga jezika? Svakako bi bilo pravo nasilje, ako bismo ih nemilice gonili iz jezika. Ne ćemo se ipak složiti s time, da one zamijene i izbace naše riječi *upravljati*, *voditi* i *tužiti se*, ali svakako ćemo im dopustiti, da pomognu izraziti izvjesnu semantičku razliku među srodnim pojmovima. Vrijeme će donijeti konačnu odluku o njima.“ (Jonke 1952–53a: 66–67).

Budući da Jonke ne objašnjava kakve su to semantičke razlike, nije sasvim jasno jesu li ruske posuđenice i hrvatske riječi zaista pravi sinonimi ili nisu. Prpić svoje stavove prema „rusizmima novijega vremena“ iznosi otvorenije i oštrije. Tvrdi da su se proširili na upravo zabrinjavajući način, iako za njih postoje dobre naše riječi, te je nužno „upozoriti da ih se kloni svaki onaj, kojemu je stalo do pravilnosti i čistoće hrvatskoga književnoga jezika“ (Prpić 1952–53: 87). Neki od rusizama koje smatra nepotrebnima su: *predskazati* (umjesto *proreći*), *pričiniti* štetu (umjesto *uzrokovati*), *upražnjavati* (umjesto *obavljati*), već spominjani *rukovoditi se* (umjesto *voditi*, *upravljati*, *ravnati*), *oblast* (umjesto *područje*) i slično (*ibid.*: 87–88). Zanimljivi su primjeri u kojima se ukazuje na krivu upotrebu riječi koje hrvatski poznaje i priznaje, ali u nekom drugom značenju: *pridrživati se* umjesto *držati se* propisa (u hrvatskome se može nekome *pridržati* kaput); *riješiti* umjesto *odlučiti* ili *zaključiti* da je nečiji trud uzaludan (*riješiti* možemo, na primjer, zadaću) i možda najzanimljiviji komentar: „*Pričiniti* mjesto *uzrokovati* (štetu) govore mnogi, a i ne *pričinja im se*, da to nije hrvatski...“ (*ibid.*). Važno je primijetiti da se Prpić ne zadržava samo na riječima odnosno leksemima kao jedinicama koje se mogu prenijeti iz jednog jezika u drugi, već spominje i ruske prefikse u glagola *osmotriti* (umjesto *promotriti*) i *smijeniti* (umjesto *zamijeniti* ili *ukloniti*) (*ibid.*). Neobično je i upitno autorovo rješenje pridjeva *neophodan* umjesto kojeg predlaže pleonastičnu konstrukciju *neophodno potreban* (*ibid.*). Na *neophodan* se kasnije osvrće i Zoričić kao na jednu od nezgrapnosti koje zamjećuje u tisku – on predlaže jednostavno *potreban*, ili *prijeko potreban* za nešto intenzivnije značenje (Zoričić 1954–55a: 61). Prpić o (novim) rusizmima

nastavlja i poslije, optužujući za problem prijevode s ruskog, „gdje prevodioca često zavede sličnost riječi, pa je on i nehotice zadrži u ruskom obliku, čak i onda, kad to nije u skladu s našom fonetikom, morfologijom i sintaksom“ (1956–57: 20). Vrijeme koje je prošlo otkada su članci o rusizmima napisani pokazalo je ipak da se leksemi jednostavno ne mogu nasilu progoniti – mnogi od onih koje se željelo zamijeniti hrvatskim leksemima danas su u našem jeziku živi i relativno česti. Takva je, na primjer, imenica *podrška* označena kao nepotreban rusizam koji treba mijenjati našim riječima *pomoć* i *potpora* (Dunkić 1955–56: 158): *podrška* nije opstala nauštrb *pomoći* i *potpore*, nego zajedno s njima, što nas navodi na zaključak da je sinonimija govornicima ipak potrebna. Imenica *prijem* također je preživjela i nije uspješno potisnuta leksemima *primanje* ili *prijam* (Finka 1975–76a: 27). Glagolom *pojasniti* bavili su se Vince i Putanec u osamdesetima. Prvi ga je prvo proglasio nepotrebnim kraj sinonimnih glagola *objasniti* i *razjasniti*, a na kraju zaključio da ga možda ipak ne treba sasvim odbaciti jer se čini da posjeduje nijansu značenja koja se odnosi na nedovršenost radnje (Vince 1981–82: 59–61). Putanec glagol potpuno odbacuje i tvrdi da ne donosi nove nijanse značenja (1983–84: 64). Glagol je u svakom slučaju također preživio.

Prpić u svom odlučnom napadu na rusizme tvrdi da su se već toliko

„uvriježili u širokim, neupućenim krugovima, da toj nevolji ne može doskočiti mekana olovka filologa. Tu je potrebna i dobra volja svih onih, koji pišu, a u borbi za čistoću i pravilnost hrvatskoga književnog jezika treba da se pridruže filolozima u prvome redu novinari i urednici radio-emisija, jer novine i radio danas najviše i najjače utječu na oblikovanje jezične svijesti naših širokih slojeva.“ (Prpić 1952–53: 89).

Gotovo sedamdeset godina poslije jasno je da ni olovka ni dobra volja za neke lekseme nisu bile dovoljne. Nakon novina i radija osnažio je utjecaj televizije i interneta, za koje nismo sigurni koliko su bitni u kontekstu preživjelih, ili nekih novih, rusizama. S neprekidno rastućim utjecajem engleskog jezika u cijelom svijetu, a onda i pojavom mnoštva engleskih riječi, sintagmi i izraza u svjetskim jezicima, ionako su anglizmi ti koji se sad šire u „neupućenim krugovima“.

8.2. Anglizmi

Anglizmi se kao puristički problem u znatnoj mjeri u *Jeziku* počinju javljati tek sedamdesetih godina, paralelno s razvojem tehnologije koja je, među ostalim, bila jedan od faktora koji su pomogli usponu engleskog jezika do statusa koji danas ima u svijetu. Povećani broj anglizama

dijelom je zasigurno posljedica i „fascinacije nekim stranim stilom života, civilizacijskim tekovinama društva koje je u stanovitim razdobljima bilo uzorom drugima“ (Muhvić-Dimanovski 2005: 7). Postupnim otvaranjem Jugoslavije prema Zapadu i pod utjecajem zapadne popularne kulture, te zbog već spomenutih veza između jezičnih područja, u naš su jezik ušle mnoge posuđenice koje su posljedica prestiža koji posjeduju neka država i njezino društvo – takve posuđenice autorica naziva *konotativnim* (*ibid.*), i protiv njih autori u *Jeziku* često burno reaguju. Jedna od takvih posuđenica jest *show* ili, kako se s vremenom počela pisati, *šou* – umjesto nje Šimundić predlaže *predstavu*, *priredbu* ili *izvedbu* (1973–74: 156–157). Anić se s druge strane pomirio s prisutnošću tog anglizma u našem jeziku, pa se usredotočuje na traženje najboljih deklinacijskih rješenja (1973–74: 157–158). Uredništvo se ne slaže sa Šimundićem da se riječ *šou* može tako lako zamijeniti našim riječima jer je došla sa svojim posebnim značenjem – nije istisnula dobre hrvatske riječi jer prije nije bilo tog pojma, pa ni riječi za nj u našem jeziku. Rješenje vide u novoj riječi za pojam te predlažu *zabavnicu* ili *razonodnicu*, upozoravajući istovremeno da anglizam ili njegova moguća zamjena ne smiju potiskivati naše riječi koje imaju druga, posebna značenja, kao što je, na primjer, Šimundićeva *predstava* (1973–74: 158–160). Riječ *beba* (prema engl. *baby*) često je neprikladna za neutralnu obavijest jer ima prizvuk emocija i prijete mnogim našim dobrim i odgovarajućim, a i bogato razlikovnim nazivima kao što su *novorođenče*, *mrtvorodenče*, *nedonošče*, *dojenče*, *dijete*, *dječak*, *djevojčica* (Loknar 1975–76: 159–160). Umjesto sintagme *come back* treba upotrebljavati domaću riječ *povratak* (Babić 1977–78a: 118). Još je jedan nepoželjan engleski izraz *non-stop*, koji se još i krivo upotrebljava na vratima i izlozima različitih dućana, gostionica, kavana koje ponosno ističu da rade, na primjer, „non-stop 7–20“ (Vuković 1978–79: 150–151). Autorica je u slučaju ovog konkretnog izraza prilično optimistična: izraz se pretjerano proširio i treba ga obuzdati, a nada se da će jednom posve nestati tako da u *Rječniku stranih riječi* bude označen kao arhaizam (*ibid.*).

S druge strane, i *denotativne* posuđenice, one koje su potrebne da bi se imenovali novi proizvodi i pojmovi (Muhvić-Dimanovski 2005: 7), često nailaze na otpor kod naših autora koji ih više ili manje uspješno pokušavaju zamijeniti našim, starim ili novim, riječima. Takva je, na primjer, riječ *skener* (prema engl. *body scanner*) za koju Babić u članku varljivog naslova *Nađena zamjena za body scanner* predlaže zamjenu riječju *pretražnik* (1981–82: 31). U istom članku Babić se buni protiv mnogo anglizama (*grejpfrut*, *bedž*, *džet-set*, *hepi-end*, *intervju*, *tinejdžer*, *vestern...*):

„Čudni su ti Hrvati! Četiri stotine godina živjeli su pod snažnim pritiskom njemačkoga jezika i za tih četiri stotine godina nisu u svom književnom jeziku zaposlili više od dvadesetak njemačkih riječi, tek jednu u dvadeset godina, a u posljednjih trideset godina što žive pod prevlašću engleskoga jezika svake godine zapošljavaju u svom jeziku preko trideset engleskih riječi (...) Sa zapošljavanjem sve novih i novih engleskih riječi može se očekivati potpuna prevlast engleskoga jezika jer će hrvatske riječi ostati bez posla, bez sredstava za život, a to znači da su osuđene na propast, a s njima će nestati i hrvatski jezik.“ (*ibid.*).

Prema Babićevoj računici do nestanka hrvatskog jezika trebalo bi doći 2481. godine. Ostaje nam nadati se da se to ipak neće dogoditi, odnosno da će „nekoliko buntovnih lingvista koji misle svojom glavom i stalno se rote protiv prevlasti“ (*ibid.*) nastaviti sa svojom misijom spašavanja hrvatskog jezika.

Ako nema mogućnosti za hrvatsku riječ umjesto pojedinog anglizma, treba se prikloniti tradiciji grčkog i latinskog, smatraju neki autori. Tako bi umjesto riječi *aerobik* trebalo pisati i govoriti *aerobika* prema drugim riječima grčkog podrijetla kao što su *gimnastika* i *atletika* (Mihaljević i Gluhak 1983–84: 62), dok bi umjesto oblika *konzulting*, *konzalting*, *conzalting* i *consulting* trebalo slijediti latinsko podrijetlo riječi i zadovoljiti se *konzultacijama* (Mihaljević 1983–84: 153–154).

Isto tako, dok zamjene nema, strani se leksem treba pisati onako kako se piše i u jeziku iz kojeg dolazi, kao na primjer *crossing-over* (umjesto: *krosing over*), o kojemu govori Babić (1988–89b: 156–158) odgovarajući na upit čitatelja koji tvrdi da su svi jezici zadržali taj naziv. Babić se, kao što je i očekivano, ne slaže, već navodi primjere drugih zemalja koje su ponudile svoje ekvivalente, a na tragu kojih i sam nudi složenu konstrukciju *prijelazna frekvencija* (*ibid.*).

8.3. Hrvatsko-srpske leksičke razlike

Pitanje srpskog i hrvatskog u časopisu se javlja od samog početka kad se tek povremeno spominje da postoje određene razlike između tih dvaju jezika, dok se rijetko osjećaju negativne emocije pisaca s jedne i s druge strane (jedan ćemo takav primjer spomenuti u kontekstu tvorbe ktetika *slovenski* i *slavenski*). Raspoloženje koje ipak dugo prevladava može se sažeti sljedećim citatom:

„Kao što je poznato, ima nekih riječi i fraza, koje se na zapadu upotrebljavaju u jednom liku, a na istoku u drugom. Svaki je takav lik dugotrajnom upotrebom u književnom jeziku stekao pravo i pravilnost u svojem krugu. Dok koji takav lik ne stekne pravo upotrebe na čitavom jezičnom području, bolje je služiti se njime samo u njegovu krugu. Stoga je umjesto riječi *vjerovatno*, *obezbijediti*, *obezbjedenje*, *uputstvo*, *raniji* (u značenju *prijašnji*), *ljetnji*, *ustvari* (...) bolje upotrebljavati riječi *vjerojatno*, *osigurati*, *osiguranje*, *uputa*,

prijašnji, ljetni, zapravo, sve po načelu određenosti i postojanosti, koje je vrlo važno za postignuće što veće točnosti uz što manji napor i čitaoca i pisca.“ (Jonke 1953–54c: 126).

Bez obzira na svijest o postojanju određenih (uglavnom leksičkih) razlika između hrvatskog i srpskog jezikoslovci su u pedesetima tvrdili da se radi o jednom jeziku. Takvo je stajalište svoj službeniji okvir dobilo 1954. Novosadskim dogovorom, čije je zaključke uredništvo časopisa *Jezik* prenijelo u trećem broju trećeg godišta. Najvažniji je u kontekstu našeg rada prvi zaključak koji kaže je narodni jezik Srba, Hrvata i Crnogoraca jedan jezik, kao i književni koji se razvio na narodnoj osnovi oko dva glavna središta, Zagreba i Beograda, s dva izgovora, ijekavskim i ekavskim. U nazivu jezika nužno je uvijek u službenoj upotrebi istaći oba njegova sastavna dijela (najčešće: *hrvatskosrpski* ili *srpskohrvatski*), oba pisma, latinica i ćirilica, ravnopravna su, kao što su ravnopravna i oba izgovora, ekavski i ijekavski. U popratnom je članku Jonke objasnio da su u anketi o jeziku koja je prethodila Novosadskom dogovoru, a koju je potaklo Uredništvo *Letopisa Matice srpske*, mnogi hrvatski i srpski književnici i jezikoslovci suglasni u tome „da ni dva pisma, a ni dva književna govora ne treba svoditi na jedno pismo i jedan govor“ (Jonke 1954–55a: 67). U zaključcima Novosadskog dogovora najavljena je i izrada rječnika suvremenog srpskohrvatskog jezika, zajedničkog pravopisa, a predviđa se i rad na izgradnji zajedničke terminologije. Jonke sve donesene zaključke pozdravlja, računajući na „načelo jezične snošljivosti“ (*ibid.*: 69).

Sljedećih nekoliko godina autori u *Jeziku* često se pozivaju na zaključke Novosadskog dogovora, objašnjavajući koliko upotrebe pojedinih leksema jesu ili nisu u skladu s njima. Jedan je od primjera situacija u kojoj je na „zagrebačkoj Radio-stanici izdana naredba lektorima, da narodna imena mjeseci (*siječanj, veljača, ožujak*) uvijek zamjenjuju u tekstovima internacionalnim nazivima mjeseci (*januar, februar, mart*)“ (Uredništvo 1956–57: 157). Takva je zabrana izdana i za neke druge pravilne književne riječi. Saznavši za to, Jonke je skrenuo pažnju „odgovornom funkcionaru Radio-stanice, da takvo administrativno zabranjivanje nije u skladu s Novosadskim zaključcima o jeziku, koji preporučuju slobodnu upotrebu takvih dvostrukosti prema želji samoga pisca“ (*ibid.*).

Razvoj je situacije, kako je pratimo u *Jeziku*, zakompliciran sredinom šezdesetih godina. Babić piše o uklanjanju hrvatsko-srpskih jezičnih razlika i kaže da u rješavanju spornih riječi ne bismo smjeli polaziti od toga upotrebljava li se koja riječ više u Srbiji ili u Hrvatskoj, a još manje to uzimati kao razloge za ovakvo ili onakvo rješenje (1963–64c: 65). Isto se tako ne može jedna riječ

proglasiti provincijalizmom ili barbarizmom samo zato što se upotrebljava na jednoj strani (*ibid.*). Babić misli i da se jezično jedinstvo Srba i Hrvata ne može postići preko noći, jedinstveni je jezik idealno rješenje i za njega treba vremena, a dva će „tipa književnog jezika biti još dugo najpraktičniji izlaz, sve dotle dok se jednim jezikom ne bude mogao napisati svaki tekst da se njime ne povrijedi ni jedna ni druga strana (*ibid.*). Ubrzo nakon tih Babićevih prilično pomirljivih riječi *Jezik* objavljuje rasprave o normiranju i varijantama hrvatskosrpskog književnog jezika. Nakon prvog teksta Milke Ivić, odnosno njezina referata na Petom kongresu jugoslavenskih slavista u Sarajevu, u kojem autorica progovara o „dvije osnovne varijante onoga što se popularno zove književnim jezikom“ (1965–66: 3), *Jezik* donosi i niz drugih kongresnih priloga od kojih je možda najeksplicitniji onaj Brozovićev. On se slaže da postoje dvije varijante jezika (hrvatska i srpska) koje nisu jezične, nego jezično-sociološke pojave (Brozović 1965–66: 35). Tenzije se počinju osjećati dok govori o adaptiranju tekstova sa srpskog na hrvatski i obrnuto:

„Ostavimo sve neadaptirano, pa neka prevlada što je životnije!‘ Na žalost, često čujemo sličnu parolu. Ali naivno je ne voditi računa o uvjetima u kojima bi se imala izraziti ta „životnost“ pojedinih oblika. Jasno je svakome tko je iskren i pravedan koji će oblici biti „životniji“ ako se agencijske vijesti, razna savezna glasila, zakonski i slični tekstovi, tiskanice, formulari i sl. budu ostavljali neadaptirani na cijelom hrvatskosrpskom jezičnom području. Prividno je to pravedno i demokratski jer bi se ostavljali i „istočni“ i „zapadni“ tekstovi u originalnoj verziji, ali stvarno bi to bila neravnopravna situacija jer od svih spomenutih kategorija tekstova samo neznatan dio odlazi sa zapada na istok, a golema većina ide u obratnom pravcu, kao i dnevnik *Borba*. To bi značilo da bi jedan dio stanovništva hrvatskosrpskoga materinskog jezika samo rijetko dolazio u dodir s drugom varijantom, na koju nije navikao, a drugi bi dio živio u stalnom svakodnevnom jezičnom dvojstvu.“ (*ibid.*: 39).

Ističe da je prestanak adaptiranja umjetničkih tekstova ipak pozitivan rezultat Novosadskog dogovora (*ibid.*: 40), ali problem je što se cijelo pitanje prebacuje na ideološki teren, kao da se radi o opredjeljivanju i izjašnjavanju za bratstvo i jedinstvo ili protiv njega: „Nikako mi nije jasno zašto bi u tom spletu bilo bratski ako se npr. riječ *voz* forsira na željeznici u Hrvatskoj, a ne bi bilo bratski ako se zadržava riječ *vlak*, koju imaju Slovenci“ (*ibid.*: 41). Vidljivo je iz ovoga da barem dio hrvatskih jezikoslovaca misli da je došlo do neravnopravnosti između hrvatske i srpske varijante književnog jezika i nepoštivanja zaključaka Novosadskog dogovora, odnosno da se dio srpskih institucija, ali i pojedinaca, trudi da se srpska varijanta nađe u povoljnijem položaju od hrvatske. Jonke se obrušava i na *Srpskohrvatski u mom džepu* kojemu je autor Miodrag Lalević, potpisnik zaključaka Dogovora, a u kojemu se preporučuju riječi *Vavilonac*, *Vizantinac*, *berza*, *evnuh*,

kosmos, Jugosloven, kuvanje, srećan, uopšte, spanać, šurak, sve riječi istočne varijante, na račun takvih riječi zapadne varijante: *Babilonac, Bizantinac, burza, eunuh, kozmos, Jugoslaven, kuhanje, sretan, uopće, špinat, šurjak* (iako su novosadski zaključci izjednačili te riječi po vrijednosti (Jonke 1965–66b: 151)). Drugi je kritizirani potpisnik Dogovora Miloš Moskovljević koji u *Rječniku ruskog i srpskohrvatskog jezika* riječi zapadne varijante proglašava *oblasnima*, odnosno pokrajinskim i provincijalnim, inzistirajući na leksemima *hljeb, univerzitet, pozorište, drum, trougaonik, svest, vazduh, srez* umjesto hrvatskih leksema *kruh, sveučilište, kazalište, cesta, trokut, spoznaja, zrak, kotar* (*ibid.*: 152).

U istom su se broju *Jezika* oglasile i neke institucije važne za jezik i književnost i složile se s time da postoje (barem) dvije varijante književnog jezika, srpska i hrvatska. U skladu s time ključne su teze bile:

„...pitanje o postojanju i položaju varijanata nije samo lingvističko, nego je nužno i političko pitanje; svaki narod ima pravo da samostalno i prirodno razvija svoju varijantu; svaka varijanta ima pitanja koja se odnose samo na nju i koja se samo u okviru nje mogu rješavati; o pitanjima književnih jezika ne može se odlučivati majoritetno, nikakvim dogovorima i glasanjima ne može se jednoj strani nešto nametnuti što ona sama dobrovoljno ne prihvaća; unitarističke težnje očituju su u nastojanjima da se cjelokupnom području hrvatskosrpskog jezika nametne jedinstvena norma i samo jedna terminološka, leksička, sintaktička i pravopisna varijanta.“ (Mićanović 2012: 274).

Nezadovoljstvo dijela hrvatskih lingvista, književnika i drugih kulturnih radnika kulminiralo je u ožujku 1967. kad je u *Telegramu* objavljena *Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika*. Potpisnici *Deklaracije* tražili su da se ustavnim propisom utvrdi ravnopravnost četiriju književnih jezika: srpskog, hrvatskog, slovenskog i makedonskog, što bi zamijenilo dotadašnji naziv *srpskohrvatski* odnosno *hrvatskosrpski* u Ustavu SFRJ (Mićanović 2017). Osim toga, u tekstu *Deklaracije* stajalo je da se u stvarnosti srpski književni jezik nameće kao jedinstven za Srbe i Hrvate, pri čemu se hrvatski književni jezik potiskuje i dovodi u neravnopravan položaj (*ibid.*). Tražilo se i osiguranje dosljedne primjene hrvatskoga književnog jezika u školama, novinarstvu, javnom i političkom životu te na radiju i televiziji (*ibid.*). Važno je i naglasiti da se u *Deklaraciji* više ne govori o dvjema varijantama, već isključivo o dvama književnim jezicima, hrvatskom i srpskom. Željeni amandmanski učinak nakraju nije postignut, a *Deklaraciji* su se upućivale oštre kritike te je osuđena kao „politički štetan čin, zloupotreba demokracije, očit neprijateljski akt“ (*ibid.*). Potkraj te iste godine objavljene su i prve dvije knjige *Rječnika*

hrvatskosrpskoga književnog jezika. Poznat i kao „Rječnik dviju Matice“ trebao je biti objavljen i latinicom i ćirilicom te počivati na 5. zaključku Novosadskog dogovora koji je glasio:

„Radi iskorišćavanja cjelokupnog rječničkog blaga našeg jezika i njegova pravilnog i punog razvitka neophodno je potrebna izrada priručnog rječnika suvremenog srpskohrvatskog književnog jezika. Stoga treba pozdraviti inicijativu Marice Srpske, koja je u zajednici s Maticom Hrvatskom pristupila njegovoj izradi“ (Uredništvo 1954–55: 65).

Međutim pojavljivanje prva dva sveska dočekano je „oštrim kritikama i velikim negodovanjem hrvatske javnosti“ jer se „u oblikovanju rječničke makrostrukture značajno zanemarivala hrvatska baština“ i jer se nije mogao postići dogovor (Petrović 2006: 472–473). Matica je hrvatska naposljetku prekinula s radom na *Rječniku* smatrajući da Matica srpska ne priznaje postojanje varijanata hrvatskosrpskog jezika:

„U tome je dakle bit spora: hoćemo li na književni jezik Hrvata i Srba gledati kroz prizmu postojanja varijanata i prava svakog jugoslavenskog naroda na svoj tip književnog jezika, ili ćemo na nj gledati kroz fikciju jedinstvenosti koja nije nikad postojala i koja je nametanjem uvijek kvarila naše međunacionalne odnose, a oslanjala se ili na mitove ili na silu? Upravni odbor Matice hrvatske zalaže se za prvu alternativu jer je ona u skladu s činjeničnim stanjem, sa znanstvenom ocjenom i s političkom mudrošću i s jačanjem bratskih i ravnopravnih odnosa jugoslavenskih naroda.“ (Matica hrvatska 1968–69: 117).

Naposljetku su hrvatske institucije odbacile Novosadski dogovor jer se pokazao neprikladnim za zasnivanje ravnopravnih jezičnih odnosa te je od samog početka omogućavao samovoljna tumačenja, pa i takva koja su nijekala samobitnost hrvatskog književnog jezika (*Jezik* 1970–71). Zbog odbacivanja Dogovora Stjepan Babić, Božidar Finka i Milan Moguš pristupaju izradi novog pravopisa hrvatskog jezika koji je trebao izići u rujnu 1971. godine. Međutim *Hrvatski pravopis* bio je zabranjen: „već tiskani arci završili su u tvornici papira, a uvezano je samo 600 primjeraka s naznakom „samo za internu upotrebu“, i to bez predgovora, uvoda, kratica i kazala“ (Pranjaković 2006: 42). Pravopis je kasnije objavljen u Londonu, a u Hrvatskoj u pretisku tek 1990. godine (*ibid.*). Katičić u svom osvrtu piše da su u pravopisni rječnik bez ikakvih dodatnih uputa kao „sasvim normalne riječi“ ušli „srbizmi“ (*izvještačen, lijenština, obescijeniti, osmatrač* i sl.) za koje su autori pravopisa držali da su potpuno ušli u hrvatski književni jezik, iz čega se vidi „da pisci nisu bili isključivi prema „srbizmima“ nego ih mirno prihvaćaju“ (Katičić 1971–72: 48). Iako se time vjerojatno htjelo reći kako su naši jezikoslovci otvoreniji i mirnije glave od srpskih, cijelo

pitanje varijanata nije nikada nestalo, pa se i u *Jeziku* nastavilo povremeno pisati o leksemima uobičajenim za srpsku varijantu. Oni se doduše nisu pokušavali progoniti iz jezika kao što se činilo s anglicizmima, ali nezadovoljstvo zbog čestog izostajanja hrvatskih leksema (odnosno navođenja samo srpskih) u dvojezičnim rječnicima, ali i u raznim drugim sferama, nikada nije prolazilo šutke. Tako je primjerice opširan članak o jeziku u zakonima objavio Brozović navodeći ponovno lekseme hrvatske varijante koje se odbacuju da bi se uveli oni srpske varijante (*hiljada* umjesto *tisuće*, *podstrekavati* umjesto *poticati* i sl.), što je posljedica drugog problema koji se tiče (ne)usklađivanja jugoslavenskih terminoloških i nomenklaturnih sustava raznih struka, unutar njih samih, ali i interdisciplinarno (Brozović 1978–79: 13–23). Tom ćemo se temom pozabaviti u idućem poglavlju rada.

9. Nazivlje

Neki jezikoslovci koji su pisali u *Jeziku* često su se bavili različitim pokušajima imenovanja i usustavljanja terminologije različitih znanstvenih područja i struka, a neki su o tim jezičnim pitanjima osamdesetih pisali i iz teorijske perspektive. Finka tako u odgovoru na čitateljsko pitanje o razlici između leksema *ime* i *naziv* govori da se u nas rad na stručnom nazivlju jače rasplamsao tek u posljednje vrijeme, a podsjeća i na svoje ranije radove iz šezdesetih u kojima je pisao o onomastici. Parafrazirajući pitanje čitatelja, Finka kaže da činjenica da se za „geografske objekte“ upotrebljava riječ *naziv* treba shvatiti tako da se pod geografskim (odnosno zemljopisnim) objektom ne razumijeva njegovo *ime*, nego njegova vrsta (1984–85: 14–15). *Naziv*, prema tome, pripada području općih imenica (otok, rijeka, grad, brod) te nosi sadržaj, pojam, predodžbu cjelokupne vrste (na primjer, kopno okruženo vodom jest otok); *imenom* se pojedini objekt izdvaja iz vrste, *imenuje se* (na primjer, Hvar). Pritom se, naravno, svaki *naziv* piše malim početnim slovom, a svako *ime* velikim (*ibid.*). U istom godištu o ovoj problematici dvaput piše Mihaljević. U prvom članku bavi se terminološkim nizom leksema *leksem*, *riječ*, *termin*, *naziv*, *ime*, *znak*, *izraz* – njihova je značenja potrebno razgraničiti jer se upotrebljavaju u nedovoljno određenom značenju, pa često dolazi do zamjenjivanja jednog naziva drugim (Mihaljević 1984–85a: 57). Drugim riječima, kao što smo već ranije rekli, sinonimija često izaziva probleme. Od tih riječi najbitnijima će se pokazati *naziv* i *termin* jer se u drugom članku susreće s problemom određivanja i razgraničenja naziva *nazivlje* i *terminologija*. Barem u jednom od svojih značenja ta su dva leksema istoznačna (Mihaljević 1984–85b: 149), što nikako ne bi smjeli biti. Mihaljević je u svom članku pokazala i da autori koji pišu u *Jeziku* često u istom članku upotrebljavaju oba leksema, a

budući da istoznačnice u nazivlju nisu poželjne jer smanjuju jasnoću, lakoću i preciznost izražavanja, potrebno je odabrati jedan od ovih naziva, a drugi ili potisnuti ili mu dati drugo, različito značenje (*ibid.*). *Nazivlje* je domaćeg podrijetla i „tvorbena proziran“, dok *terminologija* dolazi od latinske riječi *terminus* koja znači ‘međa, granica, cilj, kraj, konac’, i od grčke *logos* koja znači ‘riječ, govor’. *Terminologija* se, tvrdi Mihaljević, samo u jednom od svojih značenja poklapa s *nazivljem*, i to kad znači ukupnost svih znanstvenih i stručnih naziva uopće ili ukupnost naziva neke određene struke ili više srodnih struka (*ibid.*). Javlja se i problem odnosnog pridjeva – od imenice *nazivlje* ne može se, zbog „glasovnih ograničenja“, tvoriti odnosni pridjev, pa nam preostaje pridjev *terminološki* u značenju ‘ono što se odnosi na nazivlje, terminologiju i terminologa’, a kako je poznato da domaći naziv može imati prednost pred stranim i onda kad se njime ne može zamijeniti cijela porodica strane riječi, već samo jedan dio (supletivnost), Mihaljević predlaže da se leksem *terminologija* zadrži u značenju ‘znanost o nazivima’, a da se spomenuta ukupnost naziva struke označava leksemom *nazivlje* (*ibid.*). Supletivnost je ujedno odgovor i na problem supostojanja imenice *vodik* i pridjeva *hidrogenski*; neobično je graditi pridjev prema imenici „kojom se nitko ne služi“ (Hondl 1956–57: 56). Teško je povjerovati da se u pedesetima nitko nije služio riječju *hidrogen*, pogotovo u strukama koje se bave kemijom i u kojima je *nazivlje* u velikoj mjeri određeno latinskim i grčkim jezičnim jedinicama, pa ćemo ipak vjerovati Mihaljević. Slijedit ćemo je u ovom radu i korištenjem leksema *nazivlje* dok govorimo o pokušajima imenovanja predmeta i fenomena pojedinih struka.

9.1. Zemljopisno nazivlje

„Izrada zajedničke terminologije zahtijeva velike napore i od stručnjaka i od lingvista“ (Jonke 1954–55a: 69). Autor koji je na neki način bio oboje jest Ratimir Kalmeta, koji je napisao velik broj članaka za *Jezik* u sedamdesetima i osamdesetima, najčešće upravo o zemljopisnim temama, zalažući se uvijek za hrvatsko *nazivlje*. Tako u sedamdesetima Kalmeta objašnjava nazive *riječje*, *riječni sustav*, *poriječje*, *morski sliv ili slijev*, *razvođe*, *razvodnica* i njihovu upotrebu, iako se danas neki od njih ne koriste ili se koriste u drugačijem značenju ili obliku (1976–77a: 50–53). U drugom svom članku objašnjava naziv *fjord* koji označava potopljeno ledenjačko tijelo, čega kod nas nema – ostaje, doduše, nejasno zašto je ta činjenica dovoljna da konoba u Lirskom zaljevu promijeni svoje ime iz ‘Fjord’ u neko drugo, kako autor predlaže (Kalmeta 1976–77b: 53–54). Kalmeti smeta i zamjenjivanje riječi različita značenja, ali ista korijena u zemljopisnom znanstvenom jeziku, pa u jednom svom članku ističe da je nužno upamtiti da *okolica* (*okolish*) i *okolina* nisu istoznačnice –

okolica i *okoliš* prostorni su pojmovi, zemljopisni i ekološki, dok bi se *okolina* trebala odnositi na ljudsko društvo (Kalmeta 1978–79: 48). Kalmeta prvo negoduje zbog tvrdnji *Školskih novina* da je „većina naših ljudi“ prihvatila značenje *okoline* kao prostornog pojma, a zatim se pita tko je ta većina, gdje žive i koji im je materinski jezik (*ibid.*); danas „većina naših ljudi“ svoj jezični osjećaj može dokazati zavirujući u rječnike koji će pokazati da su problematizirane imenice barem djelomično sinonimne (Anić 2003: s. v. *okolina*). Kalmetin vlastiti jezični osjećaj vodi ga i prema drugim područjima, pa se osvrće na članak koji se bavi sinonimnim leksemima *moreplovac* i *pomorac* – prvi je čovjek kojemu je plovidba morem životno djelovanje, koji plovi po dalekim morima, posebno otkrivač, istraživač nepoznatih mora; drugi je onaj čovjek koji živi od plovidbe morem, kojemu je to zanimanje (Lončarić 1981–82: 89). Kalmeta kao „primorac, intelektualac i zemljopisac“ riječ *moreplovac* osjeća „tuđicom ili posuđenicom“ kojom bismo, kad bismo je prihvatili, opteretili našu „pomorsku terminologiju“ jer riječju *pomorac* označujemo osobu koja morem plovi u oba slučaja, i kad joj je to životno djelovanje, i kad joj je to zanimanje (Kalmeta 1981–82c: 157). Od ostalih Kalmetinih članaka treba još izdvojiti uporne pokušaje uvođenja reda u neraskidiv odnos između sinonimije i nazivlja: *gibanje* umjesto *kretanja* Zemlje i Sunca (1981–82c: 128); nužnost razlikovanja *brda* i *brijega* (1983–84a: 14–17); prihvaćanje istoznačnosti *suncostaja*, *solsticija* i *Sunčeva obrata*, a odbacivanje drugih naziva poput *suncokreta*, *sunconaklona* i *krijesa* u književnom jeziku (1983–84b: 141–144).

9.2. Tehničko nazivlje

Nazivlje je još samo jedno jezično područje koje se suočava s problemom posuđenica. Tehničko je nazivlje posebno pod utjecajem jezika zemalja iz kojih tehničke novosti stižu, ali i onih koji su u dugogodišnjem kontaktu s hrvatskim jezikom: „Čovjek upravo mora zaustaviti dah, kada uđe u kakvu tvornicu, poduzeće ili prodavaonicu, i dobro napeti uši, da bi se mogao uvjeriti, gdje se zapravo nalazi: da li u Hrvatskoj ili u kojoj drugoj zemlji globusa“ (Radić 1954–55: 94). Zbog nagle industrijalizacije i jezik se razvija da bi se prilagodio potrebama novih zanimanja i struka, novih predmeta:

„Da li je stoga razborito prepuštati i dalje sav taj terminološki rad nepovezanim pojedincima u poduzećima i ustanovama, koji, prema nastaloj potrebi, „stvaraju“ nove termine i stavljaju ih u upotrebu u svojem području utjecaja, ili je već nastupilo vrijeme da se naša stručna, u prvom redu tehnička terminologija počne razvijati sustavno i organizirano, a to znači u prvom redu koordinirano, odnosno sporazumno između tehničara u

različitim, ali srodnim poduzećima i ustanovama, a kontrolirano od stručnjaka lingvista?“ (Leskovar 1955–56: 112).

Autori u *Jeziku* priklanjaju se, naravno, drugoj opciji, ali njihovi prijedlozi nisu uvijek potpuno uspješni. Babić je jedan od njih. Priklonjen je *računalu* za koji su se odlučili tehničari jer je riječ „lingvistički bez prigovora, dovoljno je proširena i treba da je svi upotrebljavamo kako bi se što prije uklonilo veliko šarenilo koje još gdjegdje u jezičnoj praksi vlada“ (1969–70b: 90–91). Spomenuto šarenilo uključuje, doduše, i leksem *kompjuter* koji u praksi još uvijek supostoji uz *računalo* (Anić 2003: s. v. *kompjuter*). Riječ *štaubzauger* ne može se upotrebljavati u stilski neutralnoj upotrebi, a kao moguća zamjena postoje četiri mogućnosti: *usisivač*, *usisavač*, *usisač*, *usisavalo* – od njih je najbolja *usisač* (Babić 1971–72: 154–156). *Usisavalo* je tvorbeno dobra riječ, ali je stigla prekasno; nastavak *-avati* dolazi ako osnovni glagol ima kratak naglasak (odòbriti – odobrávati), a *-ivati* ako ima dug (odlúčiti – odlučívati), što isključuje *usisivač*; izvedenice sa sufiksom *-ač* normalno se tvore od nesvršenih glagola pa bi prednost trebao imati *usisavač*, ali *usisač* (koji može postojati kao i druge imenice koje odbacuju *-iv*, *-av*, *-ov*, poput *opasača* i *osigurača*) kao kraća riječ ima prednost pred dužom (*ibid.*). Barić je umjesto višječlanog naziva *stroj za pranje* predlagala *peraćicu*, i za rublje i za suđe (1981–82: 77–80), a umjesto *zamrzivača smrznicu* (1989–90: 111–118). Oba navedena prijedloga u suprotnosti su s preporukama Dvoržaka: umjesto *zamrzivača*, za koji tvrdi da se bezrazložno pokušava uvrstiti u hrvatsko nazivlje, predlaže *ledenicu*, koja je tradicionalni naziv, rezultat bogatog jezičnog nasljeđa što su ga stvarali hrvatski leksikografi istodobno s nastajanjem tehničkoga nazivlja u zapadnoj Europi (1989–90b: 103). Naziv bi pak aparata za čišćenje posuđa trebao biti temeljen na glagolu *miti*, a ne *prati*, makar su njihova značenja u suvremenom hrvatskom jeziku postala gotovo istoznačna; riječ *prati* prvotno je, tvrdi Dvoržak, značila *udarati*, a kako se posuđe ne može udarati, ali se može miti, autor misli da bi se aparat morao zvati *pomijalica* ili *pomivalica* (1990–91: 125–127). Zanimljivi koliko jesu, ovi nazivi ipak, što se moglo i očekivati, nisu zaživjeli.

9.3. Medicinsko nazivlje

Kao poseban problem znanstvenoga nazivlja neki su autori u *Jeziku* isticali neuređeno medicinsko nazivlje koje se u velikoj mjeri oslanjalo na internacionalno nasljeđe latinskoga jezika. Jezikoslovci su smatrali da svaki govornik određenoga jezika mora moći razumjeti leksik bilo kojeg područja na svom vlastitom jeziku.

„Svaka naučna disciplina zahtijeva svoju vlastitu terminologiju na svom materinskom jeziku, jer to traži potreba, koja je uvjetovana pravom, da svaki član narodne zajednice može bar donekle razumjeti smisao napisanog. U tome moramo odati svako priznanje Slovencima, koji su očistili svoj jezik gotovo svake tuđinske natruhe. To ne vrijedi samo za govorni jezik, nego se naročita briga posvećuje stručnoj terminologiji bilo koje struke. A kako mi gledamo na taj problem? Vrlo površno.“ (Kallay 1959–60: 156).

Da bi se na problem prestalo gledati površno, Kallay želi neke riječi iznijeti na diskusiju, priznajući da nisu uobičajene u stomatologiji (*zubnom liječništvu*), ali ih on upotrebljava u svojim radovima s nadom da će se prestati koristiti „latinske riječi ili neka nemoguća udruženost latinsko-hrvatskih riječi (na pr. alveolarni nastavak)“ (*ibid.*). Tako alveolu naziva *zubnicom*, zubno meso *ozubinom*, gornju čeljust *čeljusnicom*, donju *kosjenicom*, karijes *točinom* i tako dalje (*ibid.*: 156–158). Latinski je svojevrstni trn u oku i Loknaru, koji se slaže da se bez međunarodnog latinskog nazivlja ne može, ali da ga je suvišno upotrebljavati ako imamo dobar domaći medicinski naziv (1963–64: 113–114). Samu riječ *medicina* nije nužno mijenjati, ali zato nazivi *liječništvo* i *zdravstvo* imaju svoja značenja i službe – *liječništvo* kao medicina u smislu znanosti ili skupina ljudi istog zanimanja, a *zdravstvo* kao primijenjena medicina (*ibid.*: 114). Za kosti imamo dosta istoznačnica, pa se tako za kost nadlaktice (*humerus*) upotrebljavaju ovi nazivi: *ramenjača*, *ramenica*, *ramena kost* i *nadlaktična kost*. Umjesto dvočlanih naziva poput *sitaste*, *ključne* i *bedrene kosti*, bolje je upotrebljavati „već prilično uvedene jednočlane i ljepše nazive kao što su *sitnjača* ili *rešetnica*, *ključica* i *bedrenjača*“ (*ibid.*: 115). U borbi istoznačnica *prsa* i *grudi* prednost treba dati *prsimu*, a *grudi* ostaviti pjesništvu i pojmovnom izražavanju (*ibid.*). U borbi pak istoznačnica *kičma*, *kralješnica* i *hrptenica* najbolje je vjerovati piscima koji tvrde da kralješci tvore *kralješnicu* (Loknar 1965–66: 50–54). O jezičnoj normi u hrvatskom medicinskom nazivlju piše i Friščić, buneći se također protiv posuđenica odnosno tuđica, kako ih on naziva (1967–68b: 130–138). S tuđicama nastaje začarano kolo: tko manje poznaje svoj jezik, više upotrebljava tuđice; upotrebljavajući njih, sve se više otuđuje od svog jezika; konačno riječi vlastitog jezika postaju mu čudne jer se otuđio i jer se odvikao od toga da ih upotrebljava (*ibid.*: 133). Od *infekcije* i *dezinfekcije* bolje je koristiti *zarazu* i *raskužbu*; umjesto *fermentacije* bolja je *previrba* (koja ujedno uklanja višeznačnost riječi *vrenje*); naposljetku i u izvedenicama treba dati prednost hrvatskome: *pobol* (morbidity), *pomor* (mortality), *smrtnost* (letality), *porod* (natality; *porodaj* je, naravno, nešto drugo) (*ibid.*: 133–136). Loknar se neće složiti s *porodom* jer je višeznačan, bolje je ipak koristiti *porodaj* (1974–75: 55). Isto je tako bolje koristiti *virologiju* nego *virusologiju*, jer su i svi

dosadašnji nazivi s virusom složeni s osnovom *vir(o)* (Loknar 1976–77: 56–58). *Bolest* i *oboljenje* obje mogu ostati – *bolest* je stara, potvrđena riječ od koje imamo i dobre izvedenice; *oboljenje* kao glagolska imenica jače ističe vršenje same radnje, i to njezin početni stadij, što je dovoljna značenjska razlika za supostojanje tog para bliskoznačnica (Jonke 1953–54b: 25–26).

Kritike na račun stručnjaka kojima je dužnost da u suradnji s jezikoslovcima tvore hrvatsko nazivlje upućuje Babić: kad su se pojavile prve vijesti o sidi, liječnici su bili zamoljeni da kažu nešto o samom nazivu i predlože najbolji, no oni su se na to oglušili. Praksa se kolebala između dva naziva: *sida* i *AIDS*, oba kratice sa značenjem sindroma stečenoga nedostatka imunosti ili sindroma stečene imunodeficijencije (Babić 1986–87b: 156). Između tih dviju opcija Babić se odlučuje za *sidu* jer se taj leksem potpuno uklapa u naš jezični sustav svojim glasovnim sastavom, naglaskom i sklonidbom – *sída* kao *víla* (*ibid.*). Zanimljivo je također upozorenje da hrvatski leksemi mogu biti neprecizni: tako je, na primjer, bolje zadržati naziv *ektopična trudnoća* (nije isto što i *izvanmaternična trudnoća*) jer mnogo preciznije razgraničava fiziološko mjesto začeća od patološkog (Stamenković, Giaconi i Korica 1990–91: 76).

10. Onomastika

Teorijski doprinos ovoj temi u časopisu *Jezik* u najvećoj je mjeri okupljen u ranim šezdesetima, iako na različite primjere i preporuke nailazimo u svim proučavanim godištima. Rogić i Finka u kratkom razdoblju od 1961. do 1963. objavljuju nekoliko tekstova o *onomastici* koja, u najširem smislu riječi, izučava vlastita imena, bilo osobna (imena i prezimena), bilo mjesna (tj. lokalitete), bilo etnike – u užem pak smislu, onomastika izučava samo vlastita (osobna) imena i u tom je smislu sinonimna s terminom *antroponimija* (Rogić 1962–63: 33), a u kontekstu ovog rada manje važna jer nismo naišli na radove koji bi se bavili takvim leksemima. Spomenut ćemo samo da Rogić u istom članku predlaže izradu patronimijskog rječnika ili onomastikona koji bi trebao pokazati geografsku raširenost patronimika (porodičnog imena) i sva prezimena koja su u prošlosti postojala (*ibid.*: 39). Na tragu spomenutog „užeg smisla“ preostalim imenima, odnosno mjesnim imenima ili lokalitetima, bavi se *toponomastika* (*ibid.*: 33) ili *toponimija* koja obuhvaća imena „naseljenih ili nastanjenih mjesta“, „imena oblika Zemljina reljefa“ i „imena voda i vodenih tokova“ (Rogić 1963–64: 9–10). Finka kaže da su za granu onomastike kojoj su predmet geografska imena u našoj literaturi „u upotrebi tri varijante: toponomastika, toponimija i toponimika“ (1963–64b: 61). Sâm se odlučuje za varijantu *toponomastika*, kojoj uzor vidi i u

hiperonimu *onomastika* (*ibid.*: 62). Od posebnog su interesa u njegovim člancima složeni toponimi odnosno geografska imena koja se sastoje od više riječi te koje Finka dijeli na dvije vrste. Prvima „su sastavni dijelovi toliko srasli da se više i ne osjećaju kao složeni – tzv. toponomastičke sraslice“ (poput primjera Podgora i Zagora) i „imaju oblik nominativa iako u svom sastavu imaju prijedlog koji u samostalnoj službi zahtijeva koji drugi padež“ – takvi se toponimi pišu zajedno i uvijek velikim početnim slovom (Finka 1963–64a: 22). Drugi, *pravi složeni toponimi* mogu biti dvoosnovni, troosnovni i višeosnovni – „svaki je sastavni dio samostalna riječ, s pravilnom kongruencijom prema drugim dijelovima i svi se dijelovi pišu odvojeno“ – ako je koji od njih već i sam vlastito ime, piše se, naravno, velikim slovom kao i prvi dio toponima u cjelini, bez obzira na to kojoj vrsti riječi pripada (*ibid.*). U svakom su slučaju autori više-manje suglasni oko činjenice da bi domaći govor morao biti taj koji odlučuje o toponimu i načinima na koje se toponim mijenja ili piše (usp. Hraste 1952–53) – na temelju tog načela Lončarić inzistira na *Koprivničancu*, odbacujući prijedlog *Koprivničanina* (1973–74: 57). No ne bi bilo dobro optimistično misliti da tome zaista tako uvijek i jest. Razni drugi faktori, kao što smo već govorili, utječu na to kako će i hoće li uopće neki leksem biti prihvaćen, što kod samih govornika, što kod jezikoslovaca. Anić, primjerice, navodi da se u dijelu zagrebačkog tiska počeo pojavljivati naziv *Portugalija*, što nije dobrodošao leksem s obzirom na to da „na zapadnom području“ prevladava tendencija da se govori i piše *Portugal*, dok je naknadni nastavak tradicija „istočnog područja“ (Anić 1965–66: 154–155). Ni *onomastika* dakle nije iznimka od problema hrvatsko-srpskog jezičnog pitanja.

Finka se u jednom svom radu još detaljnije osvrće na problem toponomastike govoreći o drugim njezinim ograncima kao što su *hidronimija* (imena voda, polazni naziv: *hidronim*); *oronimija* (imena konfiguracije tla, polazni naziv: *oronim*) i *ojkonimija* (imena naseljenih mjesta, polazni naziv: *ojkonim*), ali kaže da „nije uputno u općim člancima izvan djelokruga uže struke ulaziti u takve specijalne terminološke specifikacije koje su poznate samo stručnjacima i traže dodatno objašnjenje (Finka 1984–85b: 16) te zato umjesto navedenih termina predlaže uporabu opisnih poput: vlastito ime, prezime, nadimak, vodno ime, ime naselja, ime naseljenog mjesta i sl.

Najveći dio proučenih leksema u okviru šire teme *onomastike* bavi se etnicima i kteticima. S obzirom na to da stvaraju dosta teškoća govornicima koji nisu uvijek sigurni kako pojedini oblici trebaju glasiti, autori se u *Jeziku* osvrću na taj problem u svojim izvornim člancima te odgovorima na upite čitatelja. Hraste već u prvom broju piše o izvođenju etnika od geografskih imena.

Govoreći o tvorbi riječi, ističe da se po zakonima književnog jezika „imenice za ljude (muškarce) od imena mjesta (pokrajina i zemalja) tvore nastavcima *-ac* i *-janin*, a za žene nastavkom *-ka*“ (1952–53: 21). Nastavak *-jan*, odnosno *krnji nastavak* kako ga naziva Hraste, kajkavizam je nastao prema nominativu množine jer se u tom obliku i u štokavskom narječju (ali i u standardu) odbacuje završetak *-in*, a dodaje se padežni nastavak *-i* – to znači da su oblici Zagrepčan, Karlovčan, Senjan *dijalektizmi* i ne pripadaju književnom jeziku (*ibid.*). U ženskom rodu nastavak *-ka* redovit je pandan muškom nastavku *-ac* (ili kajkaviziranom *-ec*) pa tako, na primjer, od oblika *Varaždinac* dobivamo *Varaždinka*. Međutim Hraste ukazuje i na sljedeće:

„...prema imenicama muškoga roda s nastavkom *-janin* za ženski rod bio je također primarni nastavak *-ka*, koji se dodavao na ime mjesta (...) s nastavkom *-ac* (*-ec*) za muški rod. Sve ostale tvorbe s proširivanjem nastavka *-ka* nastavkom *-inja* (Užičkinja: Užička) ili oduzimanjem krajnjega *-in* od nastavka *-janin* za muški rod i dodavanjem nastavka *-ka* na tako krnji nastavak *-jan* (od *-janin*) (Senjanka: Senjanin) novije su tvorbe u našem jeziku.“ (*ibid.*: 22).

Svoj stav Hraste poslije još jednom potvrđuje predlažući, umjesto *Genoveza*, lekseme *Genovljanin* i *Genovljanka* (ili još bolje, „u skladu s pravopisnim pravilom“: *Đenovljanin* i *Đenovljanka*), iako i sam priznaje da s etnicima općenito postoje veliki problemi te da ih nije moguće sve znati ili popisati (1964–65: 21–23).

Da sve zaista nije jednostavno u jeziku i da hrvatski ima i druge moguće tvorbe etnika, dokazuje kratak Zoričićev članak u kojem negoduje zbog pojave oblika *Arabljani* i *Škotlandani* u suvremenom tisku te inzistira na *Arapima* i *Škotima*, držeći, doduše, da čitateljima „nije potrebno dokazivati“ zašto je tome tako (1955–56: 157).

O kteticima se u *Jeziku* ne piše mnogo, ali već u prvom godištu dolazi do određenih tenzija, opet na relaciji hrvatsko-srpskih varijanata. Malu raspravu počinje Hamm koji razgraničava *slovensko* (hrvatska varijanta) od *slovenačkog* (srpska varijanta) kao ktetike koji se odnose na ono što pripada Slovincima i *slavensko* (hrvatska varijanta) od *slovenskog* (srpska varijanta) kao ktetike koji se odnose na ono što pripada Slavenima odnosno Slovenima u srpskoj varijanti (1952–53: 28). Napominje da se hrvatski odlučio za *slavenski* nakon što se stariji oblik *slovinski* počeo osjećati kao ikavizam (*ibid.*), a možda i kao arhaizam, koji ne pripada suvremenom književnom jeziku. Moskvoljević, vodeći se „zakonima našeg zajedničkog jezika“ odgovara na to da „može od *Slovenac* biti samo *slovenački*, kao sremački od Sremac“, a pridjev, pak, „slovenski je načinjen od

imenice Sloven, pa ne može ni značiti nešto što pripada Slovincima“ – sve bi to bilo mnogo logičnije i opravdanije za jedinstvo književnog jezika (1952–53: 153–155). Zanimljivo je da Moskovljević i sam u jednom dijelu teksta piše *Jugoslaveni*, ali trebalo bi pretpostaviti da se radilo o tiskarskoj pogrešci. Uredništvo *Jezika* u svom osvrtu na Moskovljevićeve zaključke odbacuje njegove teze argumentima vezanim uz druge jezike: Rusi bi također onda svoje *slav-* trebali mijenjati u *slov-*, a *makedonski* bi se morao zvati *makedonačkim* (1952–53: 155). No važnije je od toga sljedeće priznanje: „Jer ne smijemo se varati: premda nam je narodni jezik isti, ipak su se u književnostima dvaju naroda, Hrvata i Srba, razvile neke različitosti (...) i to ne treba nikoga da smeta“ (*ibid.*: 155–156).

Osim relativno problematiziranja hrvatske i srpske leksičke varijante, onomastička su se pitanja pokazala zanimljivima u još nekim sociolingvističkim problemima. Smatrajući da ti problemi nisu mali, Težak je predložio izradu rječnika toponima, etnika i ktetika, kako nam imena ne bi prekrajali „administrativci skromne jezične naobrazbe“ (1973–74: 55). Budući da je bio uvjeren da takvih rječnika skoro nećemo imati, dao je neke smjernice i kriterije prema kojima bi se u pravopisnim rječnicima upućivalo na pravilno pisanje i izgovaranje pojedinih etnika i ktetika: 1) uvrštavaju se oni koji mogu biti pravopisni ili gramatički problem i oni koji su u bilo kojem smislu važni (primjerice povijesno ili turistički); 2) uz svaki se toponim obavezno navode i njegovi etnik i ktetik; 3) etnike treba pisati u skladu s pravilom koje daje prednost onome kako narod govori; 4) kod ktetika bi trebalo odstupiti od štokaviziranja pridjevskog završetka ako se pridjevi tvore od imenica na *-ec* (*ibid.*). U skladu s točkama 3) i 4) trebalo bi, doduše, još jednom razmisliti o kompetencijama „administrativaca skromne jezične naobrazbe“.

Nekim se onomastičkim leksemima koji se dotiču pitanja političke korektnosti bavio Babić. U jednom od svojih članaka problematizira lekseme *Ciganin* i *Rom* – kad koja riječ postane „društveno neugodna ili uvredljiva“, a pojam se ne može izbjeći, nastoji se zamijeniti nekom novom riječi koja nema pejorativne konotacije (Babić 1976–77: 61). No Babić dobro primjećuje da takve zamjene neće puno pomoći same ako se društveno stanje i ljudi koji se riječima koriste ne promijene: „Zašto se u kriminalnim djelima koji počinu Romi uvijek ističe da su to učinili baš oni. Znam da je to za novine posebno privlačivo, ali staru praksu treba prekinuti ako želimo da zamjena *Ciganin* s *Rom* bude uspješna“ (*ibid.*: 62).

Drugi je primjer Babićeva kritika upotrebe riječi *Aboriđini* za prve stanovnike Australije. Ta se riječ, prema njemu, krivo koristi jer je u svom engleskom originalu zapravo opća imenica (*aborigines* – prastanovnici, starosjedioci, urođenici) i kao takva ne može označavati specifičnu etničku skupinu (Babić 1977–78c: 157–158). Babiću je to inače samo još jedna od mnogih nevolja koje za hrvatski jezik donose anglizmi, a za ovu konkretnu opasnost predlaže sljedeća potencijalna rješenja: *starosjedioci*, *prastanovnici*, *starinci*, *domoroci*, *urođenici* (*ibid.*). Gluhak kasnije predlaže da se naziv ipak održi u obliku *Aborigini* koji za sebe i oni sami upotrebljavaju. Slaže se da je upotreba bila kriva, ali Babićevi prijedlozi nisu dobri jer *prastanovnici* označavaju izumrle ili asimilirane narode i plemena, dok se *urođenici* i *domoroci* čine stilski obilježenima i imaju pejorativan prizvuk (Gluhak 1981–82: 26).

11. Zaključak

Leksičke probleme o kojima se pisalo u istraživanim brojevima *Jezika* grupirali smo u nekoliko tematskih podskupina, one koje su se pokazale najzastupljenijima. Gotovo svaka od izdvojenih podskupina prožeta je purističkim tendencijama, čiji uzrok vidimo u navali posuđenica iz stranih jezika, ali i specifičnoj političkoj situaciji u kojoj se hrvatski jezik nalazio unutar bivše države.

Tako su se različiti autori bavili neologijom i predlagali i uvodili nove lekseme za nove predmete i pojave, što se često poklapalo i s temom nazivlja određenih disciplina i struka. Neki su od njih čak i egzotizme pokušavali prilagoditi hrvatskom jeziku, pa smišljali nove riječi za one već uvriježene u jeziku. Najplodonosniji na tom području bio je Stjepan Babić. Posebno zanimljiva tema bila je i sinonimija. Autori su često problematizirali razlike između bliskoznačnica i istoznačnica, ali su i propitkivali njihovu nužnost u jeziku. Nesloga oko toga koliko je sinonimija jeziku potrebna neraskidivo je povezana s neslogom oko posuđenica. U člancima koji se bave jezičnim savjetima ili u odgovorima čitateljima autori su uglavnom objašnjavali razlike između pojedinih parova sinonima i njihove upotrebe u određenim kontekstima. Budući da su se problematizirani parnjaci često sastojali od jednog hrvatskog i jednog stranog leksema, tema se sinonimije pokazala neraskidivo povezanom s pitanjima leksičkog posuđivanja. Ono se pak pokazalo kao poseban trn u oku jezikoslovaca koji su objavljivali članke u *Jeziku*, pa su poseban trud ulagali u to da se posuđenice zamijene hrvatskim ekvivalentima. Ovisno o širim društvenim kontekstima u određenim godinama najproblematičnijima su se pokazali rusizmi, anglizmi i hrvatsko-srpske leksičke razlike. Na leksičko posuđivanje, kao i na neologiju, nastavlja se

problematika znanstvenoga nazivlja; u tom se području u *Jeziku* posebno istaknuo Ratimir Kalmeta pišući niz članaka o geografskim temama. Na kraju smo se dotakli i onomastike – članci koji se bave tom disciplinom uglavnom su bili više teorijske nego savjetodavne prirode.

Osim toga, velik problem leži u tome što nismo sigurni za kakav se točno jezik leksemi predlažu. Autori u časopisu uglavnom govore o književnom jeziku, koji danas nazivamo standardnim jezikom ili varijetetom, ali strogoća prijedloga i inzistiranje na odbacivanju određenih riječi mogli bi rezultirati neostvarivanjem polifunkcionalnosti standardnog jezika. Na tragu te polifunkcionalnosti posebno je nejasan već spomenuti stav pojedinih autora prema sinonimiji: mnogo njih tvrdi da postojanje više istoznačnica (ili bliskoznačnica) nije dobro za jezik kojemu je cilj da bude jasan i specifičan, odnosno prevladavaju mišljenja koja tvrde da sinonimija ne može biti pokazatelj jezičnog bogatstva; s druge strane, sinonimija je odlika jezika koja je, ako nigdje drugdje, uvijek dobrodošla odlika književnoumjetničkog stila koji, paradoksalno, mnogi autori vide kao uzor književnom, odnosno standardnom jeziku. Uza sve navedene probleme i nejasnoće možemo reći da su jezikoslovci i drugi znanstvenici koji su pisali u *Jeziku* mnogo doprinijeli jezičnoj teoriji, ali je upitno koliko su u svojim (često purističkim) savjetodavnim nastojanjima bili uspješni budući da velik dio leksema koji su u časopisu predloženi nikada nije ni zaživio, a mnogo ih nije preživjelo promjene izvanjezične stvarnosti koje su se s godinama odvijale sve brže, pa se uloženi trud iz današnje perspektive ponekad čini uzaludnim.

Svojevrsan paradoks, kada se radi o (leksičkim) normama standardnog jezika, dobro je opisan u sljedećim rečenicama:

„Leksička se norma najteže uspostavlja jer se leksik „otima“ normiranju, a pravopisna se najlakše određuje jer je ona čista konvencija. Trenutno postoji pravopisna sloboda, unatoč propisanom pravopisu, i leksička isključivost, umjesto da bude obratno.

Uvijek se govori o potrebi za slobodom medija u suvremenim društvima, pogotovo u društvima u tranziciji, kao o nekom idealu komu treba težiti. Toj bi slobodi trebalo pridružiti i potrebu za slobodnom riječi, kojoj će podobnost određivati samo norme jezika kojemu pripada.“ (Tafra 2005: 212).

Ovaj citat podsjeća i na jezičnu današnjicu u kojoj *Jezik* još uvijek, i mnogo više nego prije, inzistira na jezičnom purizmu, pa tako, na primjer, u natječaju za Nagradu „Dr. Ivan Šreter“ traži najbolje nove hrvatske riječi, najčešće zamjene za posuđenice. Ti se napori čine i besmislenijima

nego prije; količina anglizama koja svakodnevno ulazi u hrvatski jezik, prvenstveno zbog interneta i društvenih mreža, veća je nego ikada prije, i ni najmarljiviji ju puristi ne mogu popratiti. Ipak, znatan dio tih posuđenica prilagođava se hrvatskom jeziku pa možda zaključno možemo reći da se, kao i uvijek, hrvatski jezik naprosto samo mijenja.

12. Rječnik problematiziranih leksema

Leksemi su popisani abecednim redom. Na prvom je mjestu leksem koji se želi zamijeniti, najčešće stranog podrijetla. Na drugom je mjestu leksem koji određeni autor predlaže umjesto prvog. Ponegdje ima nekoliko različitih rješenja ili nekoliko autora koji se bave istim pitanjem, u tom su slučaju predloženi leksemi navedeni kronološkim redom.

abonman – predbrojka, pretplata (Cindrić 1962–63; Jonke 1953–54a)

Aboridžini, Aboriđini – starosjedioci, prastanovnici, domoroci, urođenici (Babić 1977–78c) – Aborigini (Gluhak 1981–82)

abortus – pobačaj (Klaić 1952–53)

adenitis – zarazna upala žlijezda (Klaić 1952–53)

adet – običaj (Jonke 1953–54a)

aerobik – aerobika (Mihaljević i Gluhak 1983–84)

afektacija – prenemaganje, pretvaranje, usiljeno ili neprirodno ponašanje (Klaić 1952–53)

afiš – plakat, kazališna cedulja, kazališni oglas (Cindrić 1961–62)

AIDS – sida (Babić 1986–87b)

ajnakter – jednočinka, aktovka (Cindrić 1961–62)

akceleracija – ubrzavanje, preskakivanje, požurivanje (Moskatelo 1984–85)

akcija – pothvat (Kovačević 1966–67)

akord – suzvuk, sazvuk (Cindrić 1961–62)

akt – čin (Babić 1956); čin, dejstvo (Cindrić 1961–62)

akter, interpret – glumac, igrač, prikazivač (Cindrić 1961–62)

aktšlus – završetak čina (Cindrić 1961–62)

alternacija – pljesak, tapšanje (Cindrić 1961–62)

alternativa – varijanta, inačica, mogućnost, način, izbor, put, izlaz (Babić 1956–57)

alveola – zubnica (Kallay 1959–60)

anemona – šumarica (Klaić 1952–53)

angina – bolest grla, upala mandula (Klaić 1952–53)

antialkoholičar – trezvenjak (Klaić 1952–53)

antiratni, antijunački – proturatni, protujunački (Babić 1977–78b)

antraks – crni prišt (Klaić 1952–53)

aparati u domaćinstvu – kućanski aparati (Dvoržak 1989–90b)

apoteka – ljekarna (Dunkić 1954–55)

Arabljani – Arapi (Zoričić 1955–56)

aranžirka – rasporedni pokus, aranžir proba (Cindrić 1961–62)

arija – napjev, melodija (Cindrić 1961–62)

arkada – stupovlje (Klaić 1952–53)

armija – vojska (Bujas 1957–58a)

astma – sipanj, zaduh, sipljivost (Klaić 1952–53)

aštirka – krutilo (Klaić 1952–53)

atraktivan – privlačljiv (Vratović 1953–54); privlačan (Babić 1956–57; Pavličević 1969–70)

audicija – pokusni nastup (Cindrić 1961–62)

auftakt – uzmah (Cindrić 1961–62)

autobus-knjižara, autobus-knjižnica – knjigobus (Babić 1977–78b)

autoput – auto-cesta (Šimundić 1970–71)

backhand (u tenisu) – stražnjak (Dedaić i Mihaljević 1990–91)

baraka – kasarna, vojarna (Bujas 1957–58a)

bašča – vrt (Moguš 1953–54)

bazirati se – zasnivati se, osnivati se (Kovačević 1966–67)

beba – novorođenče, mrtvorodenče, nedonošče, dojenče, malo dijete, dijete, dječak, djevojčica (Loknar 1975–76)

bedrena kost – bedrenjača (Loknar 1963–64)

begati – bježati (Prpić 1956–57)

belkanto – ljepopjev (Cindrić 1961–62)

bezopasan – neopasan (Prpić 1952–53)

bezub – krezub (Kallay 1959–60)

biblioteka – knjižnica (Babić 1988–89a)

bilten – izvještaj (Jonke 1953–54a)

bina – pozornica (Jonke 1952–53a; Cindrić 1961–62)

blagodariti – zahvaljivati (Prpić 1952–53; Jonke 1953–54a)

body scanner – pretražnik (Babić 1981–82)

božići, Ivanja-suncostaja, krijes, mijena, suncokret, sunconaklon – suncostaj, solsticij, Sunčev obrat (Kalmeta 1983–84b)

bratić – sinovac (bratov sin svome stricu), bratić (bratov sin svojoj tetki), nećak (sestrin sin svome ujaku), sestrić (sestrin sin svojoj tetki), stričević (stričev sin djeci svoga strica), tetkić (tetkin sin djeci svoje tete i svoga ujaka), ujčević (ujakov sin djeci očeve sestre, svoje tetke) (Tanocki 1976–77)

break (u tenisu) – oduzeta igra (Dedać i Mihaljević 1990–91)

break ball (u tenisu) – odlučnica oduzete igre (Dedać i Mihaljević 1990–91)

break point (u tenisu) – odlučnik oduzete igre (Dedać i Mihaljević 1990–91)

bulletin – izvještaj (Ravlić 1953–54)

bunar – zdenac (Frišćić 1967–68a)

buranija, boranija – grah (Nametak 1965–66)

burgija – vrtka (Klaić 1952–53)

centar – središte, mjesto (Babić 1964–65a)

ceratin – rožnina (Klaić 1952–53)

Ciganin – Rom (Babić 1976–77)

cigaršpic – usnik, tulica, zarog (Klaić 1952–53)

cjepno mjesto – cjepilište (Babić 1961–62)

crossing over – prijelazna frekvencija (Babić 1988–89b)

crta koja na razvodu povezuje točke najviše nadmorske visine – razvodnica (Kalmeta 1976–77a)

cug – vlak, povlak (Cindrić 1961–62)

cvjetanje alga – cvjetanje mora (Štević 1990–91)

čistiona – čistionica (Šipka 1961–62)

ćuprija – most (Jonke 1953–54a)

dati, ukazati (prvu pomoć) – pružiti (Loknar 1974–75)

dentin – zubovina (Kallay 1959–60)

desert – zahlada (Nametak 1957–58)

dijalog – dvogovor (Cindrić 1961–62)

dipsomanija – redovača (Klaić 1952–53)

dirigent – ravnatelj glazbe, kapelnik (Cindrić 1961–62)

diskusija – rasprava (Babić 1956–57)

diskutirati – raspravljati (Vratović 1953–54)

dispozicija (otpadnih tvari) – odlaganje, odložba (Friščić 1967–68a)

distributeri – raznošači (Rogić 1954–55)

dnevno, sedmično, godišnje – svaki dan, svake sedmice, svake godine (Pavešić 1953–54)

donja čeljust – kosjenica (Kallay 1959–60)

dostatan – dovoljan (Jonke 1953–54a; Prpić 1956–57)

double (u tenisu) – parovi, dvojci (Dedaić i Mihaljević 1990–91)

double partner (u tenisu) – suigrač (Dedaić i Mihaljević 1990–91)

drebina, rotacija – okretna pozornica (Cindrić 1961–62)

efikasan – djelotvoran (Jonke 1952–53a) – djelotvoran, uspješan (Babić 1961–62; Pavličević 1969–70)

ekipa – momčad (Jonke 1953–54a; Vratović 1953–54)

ekstempora – upadica, uklopnica (Cindrić 1961–62)

elan – polet (Jonke 1953–54a)

eliminiran – uklonjen (Babić 1956–57; Kovačević 1966–67)

emfatičan – uzbudan (Klaić 1952–53)

evolucija – razvoj (Kovačević 1966–67)

fabrika – tvornica (Jonke 1952–53a)

faktor – činilac, činitelj, čimbenik (Barac-Grum i Zečević 1975–76)

familija – obitelj, porodica (Jonke 1953–54a)

farmaceut – ljekarnik (Loknar 1963–64)

ferment – previrnik, previrač (Klaić 1952–53)

fermentacija – previrba (Friščić 1967–68b)

ferzenk – propadalište, spuštalište, potapalište (Cindrić 1961–62)

fonem, glas – zvuk (Kravar 1955–56)

forehand (u tenisu) – prednjak (Dedaić i Mihaljević 1990–91)

formacija – sustav (Kovačević 1966–67)

formirati – stvoriti (Rogić 1954–55)

game (u tenisu) – igra (Dedaić i Mihaljević 1990–91)

game ball (u tenisu) – odlučnica igre (Dedaić i Mihaljević 1990–91)

game point (u tenisu) – odlučnik igre (Dedaić i Mihaljević 1990–91)

generalni remont – opći popravak (Jonke 1953–54c)

Genovez, Đenovez, Genovežanin, Đenovežanin – Genovljanin, Đenovljanin (Hraste 1964–65)

glasnice – glasilnice (Brozović 1957–58a)

glavna rijeka s pritocima – riječni sustav (Kalmeta 1976–77a)

gornja čeljust – čeljusnica (Kallay 1959–60)

gravidna – noseća, trudna (Klaić 1952–53)

grejpfrut, grejp – limunika (Babić 1975–76)

hasna – korist (Jonke 1953–54a)

heterogen – raznorodan (Vratović 1953–54; Babić 1956–57)

hidrogenski, hidrogen – vodik (Hondl 1956–57)

hidrokefal – vodoglavac (Klaić 1952–53)

hiljada – tisuća (Babić 1987–88d)

hinterbina – stražnja pozornica (Cindrić 1961–62)

hoditelj, hodilac – hodač (Sović 1974–75)

hommage – u čast, u spomen, u počast, posveta, spomenica, počasnica (Raos 1990–91)

hoverkraft – lebdjelica (Babić 1977–78d)

humidaire – vlažnjak (Babić 1961–62)

imunitet – imunost (Friščić 1967–68b)

indicija – (pred)znak (Vratović 1953–54)

infekcija, dezinfekcija – zaraza, raskužba (Friščić 1967–68b)

insekti – kukci (Štević 1990–91)

intabulirati – ubaštiniti (Klaić 1952–53)

integracija, dezintegracija – udruživanje, razdruživanje (Kovačević 1966–67)

intendant – upravitelj, upravnik (Cindrić 1961–62)

interludij, intermeco – međuigra (Cindrić 1961–62)

intrauterini uložak – maternični uložak (Stamenković, Giaconi i Korica 1990–91)

isporuka – dobava (Pederin 1990–91)

izrabljivanje čovjeka po čovjeku – izrabljivanje čovjeka od čovjeka (Jonke 1952–53a)

izvanmaternična trudnoća – ektopična trudnoća (Stameković, Giaconi i Korica 1990–91)

izviniti – oprostiti (Prpić 1952–53; Jonke 1953–54a) – oprostiti, ispričati (Babić 1961–62)

izvod – izvadak (Babić 1962–63)

izvršenje – ovrha (Pederin 1990–91)

jagorčevina – jaglac (Babić 1989–90b)

k(a)rmenadl(a) – kàrē (Samardžija 1981–82)

kalup – tvorilo (Klaić 1952–53)

kambek (engl. *come back*) – povratak (Babić 1977–78a)

kamen (bubrežni) – kamenac (Loknar 1981–82)

kancelarija – uredovnica (Babić 1961–62)

kapija – vrata, ulaz (Selaković 1959–60)

kaptažni – zahvatni (Friščić 1967–68a)

karcinomatozan – rakovit (Klaić 1952–53)

karijes – točina (Kallay 1959–60)

kičma – kralješnica (Loknar 1965–66)

kinodrom, pasodrom – pasje trkalište (Babić 1977–78b)

kivi – kivija (Alerić 1987–88)

klima-uređaj, klima-postrojenje – klimatizacijski uređaj (Babić 1972–73)

ključna kost – ključica (Loknar 1963–64)

knjižnica gena – banka gena, genoteka, genarnica (Babić 1988–89b)

koča (tal. *cocchia*) – kočica (Finka 1955–56)

komanda, komandant – zapovjedništvo, zapovjednik (Kovačević 1966–67)

kompjutor – računalo (Babić 1969–70b)

kompozitor – skladatelj, uglazbitelj (Cindrić 1961–62)

kompozitor (šahovskih problema) – sastavljač (Vratović 1953–54)

komšija – susjed (Jonke 1953–54a)

komunikacione linije – prometne veze (Jonke 1953–54c)

konak – stan (Jonke 1953–54a)

koncentrirati – sakupiti (Kovačević 1966–67)

konfrontirati – suočiti (Jonke 1953–54a)

konsumirati – trošiti (Rogić 1954–55)

kontakt – dodir (Jonke 1953–54c; Babić 1956–57)

konzalting – konzultacija (Mihaljević 1983–84)

kopneni prostor koji odvaja susjedne riječne sustave, poriječja i slivove – razvođe (Kalmeta 1976–77a)

Koprivničanin, Koprivničanka – Koprivničanac, Koprivničanka (Lončarić 1973–74)

koštati – stajati (Jonke 1953–54a)

kozmos – svemir (Pavličević 1969–70)

kožnati – kožni (Moguš 1953–54)

kretanje (Zemlje, Sunca) – gibanje (Kalmeta 1981–82c)

krivično – kažnjivo (Pederin 1990–91)

kroz dva sata – za dva sata (Prpić 1952–53)

kruškasta posuda za tekući sapun – sapunjača (Babić 1961–62)

kurs – tečaj, smjer (Milićević 1977–78)

kurvimetar – putomjer (Babić 1961–62)

kvadratni metar – četvorni metar (Brezinščak 1989–90)

kvasina – ocat (Finka 1975–76b)

lat. *papilla* – zazubica (Kallay 1959–60)

lat. *processus alveolaris* – zubište (Kallay 1959–60)

lavina – usov (Klaić 1952–53)

letalitet – smrtnost (Friščić 1967–68b)

lider – vođa (Jonke 1953–54c)

literatura – književnost (Jonke 1953–54a)

lož-ulje – ulje za loženje, loživo ulje (Šimunović 1966–67)

ljubezan – ljubazan (Prpić 1952–53)

maltretirati – mrcvariti (Jonke 1953–54a)

malverzacija – pronevjera, utaja, zloupotreba, neispravnost (Milićević 1977–78)

marinac – mornar (Kovačević 1966–67)

match (u tenisu) – partija, dvoboj (Dedaić i Mihaljević 1990–91)

match ball (u tenisu) – odlučnica partije/igre (Dedaić i Mihaljević 1990–91)

match point (u tenisu) – odlučnik partije/igre (Dedaić i Mihaljević 1990–91)

mehana – krčma (Jonke 1953–54a)

mesnati – mesni (Moguš 1953–54)

mikrorajon – susjedstvo (Friščić 1967–68a)

mišljenja sam – mislim (Jonke 1952–53a; Vratović 1953–54)

miting – zbor (Ravlić 1953–54; Jonke 1953–54c)

mjesto gdje se snima film – snimalište (Babić 1961–62)

mjesto za sunčanje – sunčalište (Babić 1961–62)

momentalni – trenutačan, trenutani, iznenadan, prolazan (Vratović 1953–54)

monolog – samogovor (Cindrić 1961–62)

morbiditet – pobol (Friščić 1967–68b)

mortalitet – pomor (Friščić 1967–68b)

mumps – zaušnjaci (Klaić 1952–53)

muzicirati – svirati (Vratović 1953–54)

muzika – glazba (Pavličević 1969–70)

nacija – narod (Vratović 1953–54)

napis – članak, člančić, bilješka (Nametak 1965–66)

nasmješljiv – porugljiv (Prpić 1952–53)

nastavna građa – nastavno gradivo (Šipka 1963–64)

natalitet – porod (Friščić 1967–68b)

navoditi – tvrditi, misliti, kazati, izjaviti, spomenuti, javljati (Muždeka 1954–55)

navodnjavanje – natapanje (Prpić 1956–57)

nedostupnost – nepristupačnost (Prpić 1956–57)

neophodan – neophodno potreban (Prpić 1952–53); prijeko potreban (Zoričić 1954–55a)

neoplazma – novoraslica (Klaić 1952–53)

neprikosnoven – nepovredljiv (Prpić 1952–53; Jonke 1953–54a)

nerđajući – nezardiv (Bach 1986–87) – nerđajući (Babić 1986–87a)

neurom – živčanik (Klaić 1952–53)

niz zuba u zubištu – zubalo (Kallay 1959–60)

novčana kazna – globa (Pederin 1990–91)

obezbjeđivati – osiguravati (Jonke 1953–54a)

oblast – područje (Prpić 1952–53)

očišće – gledišće, stajalište, motrište (Vukušić 1987–88)

odlagati (ispit) – odgađati (Šipka 1965–66)

odsutan – izočan (Babić 1990–91a)

odžak – dimnjak (Jonke 1953–54a)

oficir – službenik (Bujas 1957–58a)

oformiti – formirati, oblikovati (Prpić 1952–53)

ofsajd – zastrana (Klaić 1952–53)

ograđen prostor za sunčanje – sunčeonica (Babić 1961–62)

opetovati – ponavljati (Jonke 1953–54a)

oprovrgavati – pobijati (Jonke 1952–53a)

oruđe – top (Prpić 1952–53)

osmotriti – promotriti (Prpić 1952–53)

osvjetljenje – rasvjeta (Prpić 1956–57)

padavine – oborine (Jonke 1955–56)

participirati – sudjelovati (Babić 1956–57)

partner – sudionik, suigrač, suvlasnik, suradnik (Milićević 1977–78)

paž – plemče (Klaić 1952–53)

pažnja – pozor (Prpić 1952–53)

pekarna – pekara, pekarnica (Moguš 1953–54)

pelcovati – cijepiti (Jonke 1952–53a)

penal – jedanaesterac (Jonke 1953–54c)

pendžer – prozor (Jonke 1953–54a)

petrolej – nafta (Bujas 1957–58b)

planktoni – planktoni, plankteri, planktonski organizmi (Štević 1990–91)

platan – platana (Selaković 1959–60)

pledirati – zauzimati se (Jonke 1952–53a); zalagati se (Jonke 1953–54a); zastupati, braniti, zauzimati se, zalagati se (Milićević 1977–78)

plijeniti (pozornost) – osvajati, zanositi (Kovačević 1966–67)

podležati taksi – podvrgnuti taksi (Prpić 1952–53)

podrazumijevati – razumijevati (Jonke 1952–53a)

podražavati – nasljedovati, (Jonke 1952–53a)

podrška – pomoć, potpora (Dunkić 1955–56)

podržati (prijedlog) – poduprijeti (Prpić 1952–53)

podvig, junačko djelo, nadmenost – naduvenost, oholost (Prpić 1956–57)

podzemna željeznica – podzemnica (S. B. 1990–91)

poezija – pjesništvo (Jonke 1953–54a)

point (u tenisu) – bod (Dedaić i Mihaljević 1990–91)

poljodjelac – ratar (Babić 1961–62)

poriv – nagon (Prpić 1956–57)

porod – porođaj (Loknar 1974–75)

Portugalija – Portugal (Anić 1965–66)

pozicija – položaj (Babić 1956–57; Kovačević 1966–67)

prednacrt – nacrt, prijedlog (Grekšić 1963–64)

predstojati – čekati (Prpić 1952–53)

preimućstvo – prevlast, nadmoć, prevlast (Prpić 1956–57)

prekomjerni zub – pazub (Kallay 1959–60)

prelov – prekomjerman lov (Finka 1955–56)

prepisivanje (recepta za lijek) – propisivanje (Loknar 1963–64)

pretkazati – proreći (Prpić 1952–53; Jonke 1953–54a)

prevlaka zubovine na korijenu – korjenica (Kallay 1959–60)

prevlaka zubovine na kruni – pocaklina (Kallay 1959–60)

pribjegavati – utjecati se (Prpić 1956–57)

pričiniti (štetu) – uzrokovati (Prpić 1952–53)

pridnena riba – riba neselica, riba stanarica (Finka 1955–56)

pridržavati se (čega) – držati se (čega) (Prpić 1952–53)

prijemni, prijem – prijamni, primitak, primanje (Jonke 1952–53a) – prijam (Finka 1975–76a)

prinos – prirod (Gračanin 1973–74)

priobalni, pribrežni – obalni (Babić 1963–64a)

priroda – narav (Barić 1974–75)

prirodna srčana greška (engl. *shunt*) – kratki spoj, krivi spoj (Loknar 1963–64)

proba – pokus, vježba (Cindrić 1961–62)

prodavac, prodavnica – prodavač, prodavaonica (Prpić 1956–57)

prognoza – predskaz (Klaić 1952–53)

progresivan – napredan (Kovačević 1966–67)

proizvoljan – samovoljan (Jonke 1953–54a)

proizvoljnost – samovolja (Prpić 1956–57)

pronalazak – izum (Hondl 1956–57; Šipka 1964–65b)

proscenij – prednja pozornica (Cindrić 1961–62)

prostor na kojem se razvio riječni sustav ili njegov dio – poriječje (Kalmeta 1976–77a)

prostor s kojeg se tekućice slijevaju u pripadajuća im mora – morski sliv ili slijev (Kalmeta 1976–77a)

prosuti – proliti (Selaković 1959–60)

prozračan – proziran (Prpić 1952–53)

punkt – mjesto, točka (Kovačević 1967–68b)

radnja – radionica, prodavaonica, dućan, poduzeće (Dunkić 1955–56)

raketa – prskavac (Klaić 1952–53)

rampa – greben, svjetlosnik, pristupnica (Cindrić 1961–62)

raniji – prijašnji (Jonke 1953–54c)

raslina – biljka (Jonke 1953–54a)

raspravljati po pitanju – raspravljati o pitanju (Jonke 1952–53a)

ratarska sprava za prskanje – pljuštaljka (Friščić 1967–68a)

razmotriti pitanje – raspravljati o pitanju (Prpić 1952–53)

realizacija – ostvarenje (Kovačević 1966–67)

realizirati – ostvariti (Pavličević 1969–70)

red vožnje – vozni red (Babić 1969–70a)

redakcija – uredništvo (Pavličević 1969–70)

redakcijski kolegij – uređivački odbor (Vratović 1953–54)

reguliranje – uređivanje (Kovačević 1966–67)

reizbor – preizbor (Pranjić 1957–58)

relacija – udaljenost (Jonke 1953–54c)

renome – dobar glas (Jonke 1953–54c)

renta – stanarina (Bujas 1957–58a)

resurs – sredstvo, zaliha (Milićević 1977–78)

return (u tenisu) – uzvračaj (Dedać i Mihaljević 1990–91)

rezonirati – razmišljati (Jonke 1953–54a)

režiser – redatelj, reditelj (Cindrić 1961–62)

ribolovac – ribič (Babić 1961–62)

riješiti se – odlučiti se (Prpić 1952–53)

rižina arpa – neoljuštena riža (Babić 1983–84b)

rola – uloga (Cindrić 1961–62)

ručak – objed (Deković 1983–84)

rukovoditi – voditi, ravnati, upravljati (Prpić 1952–53)

saglasiti se – složiti se (Selaković 1959–60)

samoposluživanje – samoposluživaonica (Alerić 1971–72); samoslužnica (M. Š. 1972–73; Uredništvo 1972–73)

savjet – vijeće (Prpić 1952–53)

savjetodavac – savjetnik (Babić 1961–62)

sekcija – odsjek (Rogić 1954–55)

sektor – područje (Jonke 1953–54c)

serpentina – zavojica (Klaić 1952–53)

server (u tenisu) – napadač (Dedać i Mihaljević 1990–91)

service (u tenisu) – početni udarac (Dedać i Mihaljević 1990–91)

servis – usluga (Jonke 1953–54a; Ravlić 1953–54); **usluga* nije dobro rješenje jer podrazumijeva da se nešto radi besplatno (Zoričić 1954–55b)

set (u tenisu) – dionica (Dedać i Mihaljević 1990–91)

set ball (u tenisu) – odlučnica dionice (Dedać i Mihaljević 1990–91)

set point (u tenisu) – odlučnik dionice (Dedać i Mihaljević 1990–91)

sitasta kost – sitnjača, rešetnica (Loknar 1963–64)

skeptički – sumnjičav (Vratović 1953–54)

slovenački – slovenski [prema *Slovenija*, *Slovenac*] (Hamm 1952–53; Uredništvo 1952–53b); slovenački (Moskovljević 1952–53)

slovenski – slavenski [prema *Slaven*] (Hamm 1952–53; Uredništvo 1952–53b); slovenski (Moskovljević 1952–53)

smijeniti – zamijeniti, ukloniti (Prpić 1952–53)

snabdijevati – opskrbljivati (Prpić 1956–57)

sofisticiran – svjetski, gradski, iskusan, vješt, spretan, okretan, oštrouman, pronicav, domišljat, prepreden, dopadljiv, fin, otmjen, profinjen, rafiniran, emancipiran, uglađen, negovan, oplemenjen, složen, kompliciran... (Babić 1987–88a)

sofita, sufita – oslikani svod i gornji dio pozornice uopće (Cindrić 1961–62)

spektakl – predstava (Zoričić 1954–55a)

spoljni – vanjski (Selaković 1959–60)

sprava za napajanje stoke – pojilica (Babić 1961–62)

sravnjivati – uspoređivati (Prpić 1956–57)

staratelj – skrbnik (Pederin 1990–91)

statist – stojiša (Cindrić 1961–62)

sterilan – jalov (Jonke 1953–54a)

stomatologija – zubno liječništvo (Kallay 1959–60)

stremljenje – nastojanje (Jonke 1953–54a)

stroj za pranje – peračica (Barić 1981–82); pomijalica, pomivalica (Dvoržak 1990–91)

sudija – sudac (Prpić 1952–53)

sufler – šaptač, šaptalac (Cindrić 1961–62)

suflerkastan – šaptaonica, školjka (Cindrić 1961–62)

svojbina, svojdba – svojta (Tanocki 1974–75)

šampion – prvak (Babić 1956–57)

Škotlandani – Škoti (Zoričić 1955–56)

šlagvort – natuknica, lema, krilatica (Cindrić 1961–62)

šnirbodn – nadstroplje, užieste (Cindrić 1961–62)

šogor – šurjak (Jonke 1953–54a); šogor, šogorica – djever (mužev brat), šurjak (ženin brat), zet (sestrin muž braći svoje žene), pašanac (muž ženine sestre), snaha ili nevjesta (bratova žena), zaova (muževa

sestra), svastika (ženina sestra), jetrva (djeverova žena), šurjakinja (šurjakova žena), svaća (snahina sestra) (Tanocki 1975–76)

šou – predstava, priredba, izvedba (Šimundić 1973–74) – šou (Anić 1973–74) – zabavnica, razonodnica (Uredništvo, 1973–74)

špek – slanina (Rogić 1954–55)

špica – vrhunac (Kovačević 1967–68b)

štala – staja (Selaković 1959–60)

štaubzauger, usisavalo, usisivač, usisavač – usisač (Babić 1971–72)

štrih, šprung – skok (Cindrić 1961–62)

štrudla – savijača (Jonke 1953–54a)

taksa – porez (Bujas 1957–58a)

taložna ili sedimentna stijena nastala sljepljivanjem zrnaca pijeska i mineralnih tvari – pješčenjak (Kalmeta 1981–82b)

teatar – kazalište, pozorište (Cindrić 1961–62)

tekućice na nekom prostoru – riječje (Kalmeta 1976–77a)

tepih – sag (Jonke 1952–53a)

termin – rok (Jonke 1953–54a)

terzija – krojač (Jonke 1953–54a)

tie break (u tenisu) – doigravanje, razigravanje (Dedaić i Mihaljević 1990–91)

tim, ekipa – momčad, družina (Jonke 1953–54c)

tkivo između zuba i kosti – pokorjenica (Kallay 1959–60)

transport – prijevoz (Jonke 1953–54c)

trawl, traval, travl (engl. *trawl*) – travla (Finka 1955–56)

trebovati – zahtijevati, tražiti (Prpić 1952–53); zahtijevati (Jonke 1953–54a)

trening – vježbanje (Jonke 1953–54c)

tretirati – obrađivati (Jonke 1953–54a)

tretirati – raspravljati (Jonke 1952–53a)

trihina – kudrica (Klaić 1952–53)

trpeza – stol (Pavličević 1969–70)

trpezarija – blagovaonica (Pavličević 1969–70)

tumačiti (ulogu) – igrati, glumiti (Zoričić 1954–55a)

tun, tunj, tunja – tuna (Finka 1955–56)

tunel – tamnik (Klaić 1952–53)

turistologija – turizmologija (Kalmeta 1981–82a)

ubjeđivati – uvjeravati (Jonke 1952–53a)

učestvovati – sudjelovati (Finka 1975–76c)

ukazati – pokazati, dokazati, svjedočiti o nečemu (Prpić 1952–53)

ulov – lovina (Finka 1955–56)

umjetno zubalo, proteza – zubenica (Kallay 1959–60)

univerzitet – sveučilište (Jonke 1953–54a)

upražnjavati – obavljati (Prpić 1952–53)

uputstvo – uputa (Jonke 1953–54c)

uređaj za skidanje krumpirove ljuske – odstranjivač (Babić 1961–62)

urgencija – uskor (Klaić 1952–53)

urtikarija – koprivnjača, oprud (Klaić 1952–53)

usloviti, uslov – uvjetovati, uvjet (Prpić 1952–53)

ustvari – zapravo (Jonke 1953–54c)

utanačiti – uglaviti (Jonke 1953–54a)

uzrast – dob (Pavešić 1957–58)

vena – privodnica (Klaić 1952–53)

veš – rublje (Jonke 1952–53a)

vidokrug – obzor, vidik (Babić 1961–62)

vinovnik – krivac (Prpić 1952–53)

vinjeta – zastavka (Klaić 1952–53)

virusologija – virologija (Loknar 1976–77)

vitriol – plavetnjak (Klaić 1952–53)

vjerovatno – vjerojatno (Jonke 1953–54c)

vjerska kultura – religijska kultura (Sović 1990–91)

voda za piće – pitka voda (Friščić 1967–68a)

vodonosan – vodovit (Friščić 1967–68a)

vodopad – slap (Babić 1961–62)

zakup – najam (Pederin 1990–91)

zamak – dvorac (Prpić 1956–57)

zamrzivač – ledenica (Dvoržak 1989–90a) – smrznica (Barić 1989–90)

zapeta – zarez (Brozović 1957–58a)

zarez („dvadeset zarez šest“) – cijelo (Šojat 1965–66)

zasmijati se – nasmijati se (Prpić 1956–57)

zavještati – ostaviti (Prpić 1952–53)

zemljište – tlo (Gračanin 1973–74)

zodijak – suncopas (Klaić 1952–53)

zračna letjelica kojoj je osnovni i glavni

dio jedro – jedroplan (Babić 1977–78b)

zub bez srčike – mukljiv zub (Kallay 1959–60)

zubno meso – ozubina (Kallay 1959–60)

žaluzije – rebrenice (Klaić 1952–53; Babić 1961–62)

žičara koja vuče balvane – vučara (Babić 1983–84c)

žičara koja vuče skijaše – vučnica (Babić 1983–84c)

žičara na kojoj se sjedi – sjedaćica, sjedaljka (Babić 1983–84c)

živci u kanalu zuba – pulpa zuba, srčika (Kallay 1959–60)

13. Sinonimni leksemi i objašnjenja

bazična (odnosi se na kemijsku bazu) – bazna (baza kao osnova, temelj) (Dunkić 1955–56)

bjelokost, slonovača – istoznačnice, bolje je upotrebljavati *bjelokost* (Babić 1987–88b) – *bjelokost* je nadređen pojam *slonovači* (*slonovača* označava samo kost slonovih kljova, a *bjelokost* kljove nilskog konja, mamuta itd.) (Gadža 1987–88) – riječi su istoznačne jer je leksičko značenje (za razliku od tvorbenog) ono koje riječ ima u konkretnoj, stvarnoj upotrebi u jeziku (Babić 1987–88e)

bojenje – bojadisanje (fizikalno-kemijski proces kojim se bojilo nanosi na tekstilno vlakno ili neki drugi materijal; u tekstilnoj industriji i u frizera) (Soljačić 1984–85)

bolest – oboljenje (*oboljenje* kao glagolska imenica jače ističe vršenje same radnje, i to njezin početni stadij) (Jonke 1953–54b)

brdo (veći; živa energija reljefa i više od jednog vrha) – brijeg (usamljeniji i mirnijeg reljefa, uglavnom s jednim vrhom) (Kalmeta 1983–84a)

cio – čitav (istoznačni osim u slučaju kad *čitav* ima stilsku upotrebu te ne naglašava cijelost, već postojanje ili važnost nečega) (Anić 1957–58); **cio – čitav – sav** (*cio* označuje cjelovitost, predmet koji nije oštećen, napuknut, rastrgan, poderan, ogreben, zgnječen, zgužvan; *čitav* označuje cjelokupnost broja, zbir, mnoštvo, gomilu, predmet koji je sav na okupu u svim svojim dijelovima, kome ne nedostaje nijedan od stvarne ili zamišljene pripadnosti; *sav* označuje opću cjelokupnost bilo u najširem smislu, bilo za neku određenu cjelokupnost grupe) (Španjol 1962–63)

crnjeti – crniti (postajati crn – činiti što crnim) (Vince 1954–55)

činilac, činitelj (istoznačnice; odnose se na čovjeka koji općenito što radi, aktivna funkcija) – čimbenik (sastavni dio čega, pasivna funkcija) (Barac-Grum i Zečević 1975–76)

čulo (uši) – osjetilo (nadređeni pojam) (Števcćić 1990–91)

dionički (odnosi se na dionicu) – dioničarski (odnosi se na dioničara) (Babić 1989–90a)

dob (starost) – uzrast (stas, rast) (Pavešić 1957–58)

dogled – dalekozor – dvogled (*dvogled* je loša prevedenica strane riječi *binokl*; treba odlučiti između *dogleda* i *dalekozora*) (Šipka 1964–65a)

drukčiji, drugačiji, drugojačiji – sva tri sinonima pravilni su oblici (Skok 1954–55)

duljina – dužina (istoznačnice; ako se nekoj treba dati prednost, to je *dužina*) (Babić 1963–64b)

gotovo (odnosi se na količinu) – skoro (odnosi se na vrijeme) (Molović 1977–78)

građa (materijal za građenje; struktura, sastav, konstitucija) – gradivo (novija imenica s nerazvijenijim i apstraktnijim značenjem) (Šipka 1963–64)

igrati – glumiti (glagol *igrati* može značiti *glumiti* samo kad nema objekta) (R 1953–54)

ime (konkretni objekt) – naziv (opća imenica) (Finka 1984–85a); leksem (apstraktna nepromjenjiva jedinica, riječ promatrana u čitavoj ukupnosti svojih oblika i značenja) – riječ (najmanji slobodni oblik: fonološka ili ortografska, gramatička...) – termin (jezični znak za neki pojam jednoznačno definiran u strogo određenom znanstvenom području) – naziv (jezični znak za neki pojam koji ne mora nužno pripadati kojem znanstvenom području) – ime (naziv za konkretan, određen, pojedinačni pojam) – znak (simbol koji služi za komunikaciju među ljudima) – izraz (označitelj) (Mihaljević 1984–85a)

inokosan (čovjek izdvojen od ostalih; duga tradicija u pravnoj terminologiji) – samostalan, pojedinačan (Finka 1976–77)

ispravak (radnja kojom se nešto ispravlja; rezultat te radnje, ono što postane kad se ispravi) – popravak (radnja kojom se nešto popravljiva) (Šipka 1962–63b)

isti (upravo taj) – jednak (kao jedan, tj. sličan) (Zečević 1981–82)

kemički (od imenice *kemik*, *kemičar*) – kemijski (od imenice *kemija*) (Šipka 1961–62)

koleginica – kolegica (*koleginica* izgubila značenje „žena od kolege“ iz vremena kad žene nisu bile ravnopravne i kad nije bilo mnogo kolegica te preuzela ono značenje koje na zapadu ima riječ *kolegica*) (Brozović 1957–58b)

kolodvor (dosl. „dvor kola“) – stanica (tramvajska ili autobusna postaja) (Hraste 1959–60); *kolodvor* kao postrojenje s barem jednom skretnicom, gdje se vlakovi mimoilaze, pretječu, ukrštavaju ili gdje mijenjaju smjer; *stanica* je višeznačni (biološki) termin, ali je raširenija u razgovornom jeziku i u beletristici od *postaje* (Pelz 1984–85)

liječništvo (medicina u smislu znanosti; skupina ljudi istog zanimanja) – zdravstvo (primijenjena medicina) (Loknar 1963–64)

moreplovac (čovjek kojemu je plovidba morem životno djelovanje, koji plovi po dalekim morima, posebno otkrivač, istraživač nepoznatih mora) – pomorac (čovjek koji živi od plovidbe morem, kojemu je to zanimanje) – mornar (u širem značenju isto što i *pomorac*; u užem značenju član brodske posade u mornarici ili vojnik u ratnoj mornarici) – brodar (čovjek koji radi u brodarstvu) – lađar (čovjek koji prevozi lađom) (Lončarić 1981–82); *moreplovac* je tuđica, dovoljan nam je *pomorac* (Kalmeta 1981–82d)

nazivlje (ukupnost svih naziva pojedine struke) – terminologija (znanost o nazivima) (Mihaljević 1984–85b)

obitelj (skupnost, zajedništvo života) – porodica (potomstvo, rod, rodoslovlje) (Moguš 1973–74)

obrva (kožno-mišićni nabor obrastao obrvnim dlakama) – obrvna dlaka (hiponim *obrvi*) (Mihanović 1985–86)

obući (odnosi se na odjeću) – obuti (odnosi se na obuću) (Zečević 1966–67)

odmor (počinka, duže ili kraće mirovanje, prekid aktivnosti radi nadoknade utrošene snage) – dopust (oslobođenje od rada na određeno vrijeme radi odmora, liječenja i sl.) – odsustvo (dopust određena trajanja; izostanak, neprisutnost, odsutnost) (Znika 1974–75)

okolina (odnosi se na ljudsko društvo) – okolica, okoliš (prostorni, ekološki pojmovi) (Kalmeta 1978–79)

okus (osjećanje u ustima) – ukus (stav) (Šipka 1957–58)

osnova, osnovica, temelj, baza – primjeri leksičke otvorenosti i kreativnosti, ali i izvjesnoga semantičkog interferiranja i potrebe novog odabiranja i sređivanja (Lončarić 1981–82)

perivoj (jednoznačan: uređeni nasadi s ukrasnim drvećem i drugim biljem, s prostorima za šetnju i igru) – park (višeznačan: perivoj; vozni park; nacionalni park) (Tanocki 1986–87)

podcjenjivati – obescjenjivati (manje vrijedno i nevrijedno) (Jonke 1952–53c)

pojasniti (suvišan je uz glagole *objasniti* i *razjasniti*, iako se čini da ima nijansu značenja drugačiju od druga dva glagola; kad se nešto želi učiniti djelomično razumljivim) – objasniti, razjasniti (Vince 1981); *pojasniti* je potpuno suvišan glagol (Putanec 1983–84)

posuditi – pozajmiti (nužno je održati distinkciju: *posuditi* kao ‘dati da se vrati ista stvar i po kakvoći i po količini’; *pozajmiti* kao ‘dati da se vrati ista količina, ali ne i ista stvar’) (Finka 1953–54)

povijest – historija (istoznačnice; ne treba zapostavljati riječ *povijest*) (Pavličević 1969–70)

povreda (ozljeda već nanesene ozljede; često se upotrebljava u prenesenom značenju, kad se ne odnosi na fizičku ozljedu) – ozljeda (oštećenje tijela) (Loknar 1974–75)

prehraniti (hraneći održati na životu) – ishraniti (hranom izdržati; ugojiti) – dohraniti (hraniti do nekog časa, ali i hraniti do smrti; ne dopustiti da što propadne, pogine) – prihraniti (hraniti u maloj mjeri) (Jonke 1956–57)

prevlaka (uži kopneni prostor koji odvaja dva susjedna mora) – morski tjesnac (uži morski prolaz koji povezuje dva veća susjedna mora) (Kalmeta 1985–86)

pronalazak (naći ono za što se prije nije znalo) – izum (naći umom, akt izumijevanja) – otkriće (akt otkrivanja ili upoznavanja, pa i osvajanja) (Šipka 1964–65b)

prsa – grudi (u medicini prednost treba dati *prsimu*, a *grudi* ostaviti pjesništvu i pojmovnom izražavanju) (Loknar 1963–64)

psihički (prema imenici *psiha*) – psihološki (prema imenicama *psiholog*, *psihologija*); klasični (koji se odnosi na antički svijet ili nešto vrlo staro; izvrsno, prvorazredno, uzorno) – klasicistički

(koji se odnosi na klasicizam); dijalektički (prema imenici *dijalektika*) – dijalektalan (prema imenici *dijalekt*); ideološki (prema imenici *ideologija*) – idejno (prema imenici *ideja*); realistički (prema imenici *realist*) – realan (prema imenici *realnost*); umjetnički (prema imenici *umjetnost*) – umjetan (prema imenici *umještvo*); prijevodni (prema imenici *prijevod*) – prevodilački (prema imenici *prevodilac*) (Šipka 1954–55)

putar – maslac (*maslac* pripada književnom jeziku, a *putar* razgovornom) (Babić 1963–64d)

različan (za govor o istom pojmu u različitim oblicima) – različit (zamjenjiv s *mnogi*, *razni*) (Kovačević 1967–68a); nema strukturalne semantičke razlike (Babić 1967–68)

rezati (povlačiti oštricom) – sjeći (udarati, zamahivati sječivom) (Težak 1974–75a)

rječnik (lingvistički usmjeren priručnik koji daje obavijesti o oblicima i značenjima riječi) – leksikon (manji pojmovno, tj. predmetno usmjeren priručnik) – enciklopedija (veći pojmovno, tj. predmetno usmjeren priručnik) (Mihaljević 1986–87)

rodbina (srodstvo po krvi) – svojta (stječe se stupanjem u brak) (Tanocki 1974–75)

saznanje (glagolska imenica samo svojim oblikom, izvedena od svršenog glagola i ne označava glagolsku radnju, nego rezultat te radnje, znanje primljeno kao takvo od drugoga) – spoznaja (označuje misao, ideju nastalu zaključivanjem, umom na temelju zapaženog, saznanog, pročitano) (Babić 1963–64c)

sintetičan (dobiven putem sinteze, kemijskim putem) – sintetski (koji se odnosi na sintezu) – sintetički (koji se odnosi na sintetiku) (Babić 1983–84a)

sipati (odnosi se na sipke materijale poput brašna ili pijeska) – lijevati (činiti da što teče bez podloge) – točiti (činiti da što teče po kakvoj podlozi) (Težak 1974–75b)

sjedalo (naprava za sjedenje; dio stolice na kojem se sjedi) – sjedište (mjesto gdje se nalazi neka ustanova; mjesto gdje se sjedi) (Babić 1984–85)

slamni – slamnat (prvi gradivan, a drugi kvalitativan, gotovo u istom značenju, pa se mogu upotrebljavati uz iste imenice) (Babić 1967–68)

stube (čvrsto građene, sljubljene i nepomične) – stepenice (mogu biti pokretne, mogu imati neispunjen razmak između stepena) (Finka 1975–76a)

televizija (prijenos) – televizor (uređaj) (Zorić 1967–68)

tijelo – trup (*trup* je samo dio *tijela*) (Loknar 1963–64)

udaja – ženidba – vjenčanje (sve su tri riječi potrebne književnom jeziku, što ne može utjecati na neravnopravnost žena na koju se žali čitateljica) (Tanocki 1981–82)

van (odgovara na pitanje *kamo?*) – **vani** (odgovara na pitanje *gdje?*) (Babić 1969–70c)

vozar (čovjek koji upravlja zaprežnim vozilom) – **vozač** (čovjek koji upravlja motornim vozilom) (Šipka 1962–63a)

vrhnje – kajmak (značenjski širi od *vrhnja*) (Samardžija 1984–85)

značaj (označava karakter) – **značajka** (karakteristika) – **značenje** (važnost) (Pavličević 1970–71)

žitarica – žito (*žitarica* je prije značila samo lađu na kojoj se prevozi žito, danas ima opće značenje kao i *žito*) (Jonke 1954–55b)

župni (crkveno) – **župski** (geografski) (Babić 1964–65b; Šimundić 1968–69)

14. Bibliografija

14.1. Vrela

Alerić, Danijel. 1971–72. Samoposluživaonica. *Jezik*. XIX, 4–5: 153–154.

Alerić, Danijel. 1972–73. Može li se riječ *samoposluživaonica* zamijeniti kraćom riječju? *Jezik*. XX, 4: 125–127.

Alerić, Danijel. 1987–88. Kivija, kao u Segetu kod Trogira. *Jezik*. XXXV, 4: 100–103.

Anić, Vladimir. 1957–58. Ima li razlike između cio i čitav? *Jezik*. VI, 5: 141–143.

Anić, Vladimir. 1965–66. Portugal ili Portugalija? *Jezik*. XIII, 5: 154–155.

Anić, Vladimir. 1973–74. Televizijska riječ *šou*. *Jezik*. XXI, 5: 157–158.

Babić, Stjepan. 1956–57. Tuđicama se udaljujemo od svog naroda! *Jezik*. V, 3: 92–95.

Babić, Stjepan. 1961–62. Životnost novih riječi. *Jezik*. IX, 4: 113–118.

Babić, Stjepan. 1962–63. Dvije nepotrebne promjene: izvadak – izvod, knjižnica – biblioteka. *Jezik*. X, 3: 95.

Babić, Stjepan. 1963–64a. Priobalni – što je to? *Jezik*. XI, 1: 26.

Babić, Stjepan. 1963–64b. Duljina ili dužina? *Jezik*. XI, 2: 62–63.

Babić, Stjepan. 1963–64c. Uklanjanje hrvatsko-srpskih jezičnih razlika. *Jezik*. XI, 3: 65–71.

Babić, Stjepan. 1963–64d. Može li se riječju *maslac* zamijeniti *putar*? *Jezik*. XI, 5: 156–157.

Babić, Stjepan. 1964–65a. Centar – svaštar i znak jezičnog siromaštva. *Jezik*. XII, 3: 93–95.

Babić, Stjepan. 1964–65b. Jesu li župni i župski sinonimi? *Jezik*. XII, 4: 119–120.

Babić, Stjepan. 1967–68. O značenju nekih pridjeva. *Jezik*. XV, 3: 90–91.

Babić, Stjepan. 1969–70a. Vozni red, a ne red vožnje. *Jezik*. XVII, 1: 21–23.

- Babić, Stjepan. 1969–70b. Koji naziv da odaberemo za computer? *Jezik*. XVII, 3: 89–91.
- Babić, Stjepan. 1969–70c. Korisno upozorenje. *Jezik*. XVII, 5: 158–159.
- Babić, Stjepan. 1971–72. Izbor u raznolikosti zamjena za štaubzauger. *Jezik*. XIX, 4–5: 154–156.
- Babić, Stjepan. 1972–73. Klima-uređaj, klima-postrojenje. *Jezik*. XX, 2: 63.
- Babić, Stjepan. 1975–76. Grape-fruit. *Jezik*. XXIII, 3–4: 120–122.
- Babić, Stjepan. 1976–77. Bilješka o Ciganima i Romima. *Jezik*. XXIV, 2: 61–62.
- Babić, Stjepan. 1977–78a. Opet o kambeku. *Jezik*. XXV, 4: 118.
- Babić, Stjepan. 1977–78b. Mješovite tvorenice. *Jezik*. XXV, 5: 129–138.
- Babić, Stjepan. 1977–78c. Nesretni Aboriđini. *Jezik*. XXV, 5: 157–158.
- Babić, Stjepan. 1977–78d. Hoverkraft – nepotrebna tuđica. *Jezik*. XXV, 5: 158–159.
- Babić, Stjepan. 1981–82. Nađena zamjena za body scanner. *Jezik*. XXIX, 1: 29–31.
- Babić, Stjepan. 1983–84a. Sintetička ili sintetska znanost? *Jezik*. XXXI, 1: 19.
- Babić, Stjepan. 1983–84b. Što je to rižina arpa. *Jezik*. XXXI, 2: 59–60.
- Babić, Stjepan. 1983–84c. O vrstama žičara. *Jezik*. XXXI, 5: 150.
- Babić, Stjepan. 1984–85. O sjedištu i sjedalu kao nedovoljno objašnjenom problemu. *Jezik*. XXXII, 4: 121–123.
- Babić, Stjepan. 1986–87a. Napomena o nezardivom. *Jezik*. XXXIV, 1: 28.
- Babić, Stjepan. 1986–87b. Sida kao jezični problem. *Jezik*. XXXIV, 5: 156–157.
- Babić, Stjepan. 1987–88a. Sofisticirano sofisticiranje. *Jezik*. XXXV, 1: 22–24.
- Babić, Stjepan. 1987–88b. O značenju i upotrebi riječi bjelokost i slonovača. Povodom atribucije Mimarinih umjetnina. *Jezik*. XXXV, 2: 59–61.

- Babić, Stjepan. 1987–88d. O tisući i hiljadi opet. *Jezik*. XXXV, 3: 89–92.
- Babić, Stjepan. 1987–88e. Napomena o bjelokosti i slonovači. *Jezik*. XXXV, 3: 96.
- Babić, Stjepan. 1988–89a. O imenu sveučilišne knjižnice. *Jezik*. XXXVI, 1–2: 57–58.
- Babić, Stjepan. 1988–89b. Odgovori na desetak pitanja. *Jezik*. XXXVI, 5: 156–158.
- Babić, Stjepan. 1989–90a. Dioničko ili dioničarsko društvo? *Jezik*. XXXVII, 1: 26–27.
- Babić, Stjepan. 1989–90b. O jaglacu i jagorčevini u jezičnim razlikama. *Jezik*. XXXVII, 2: 56–59.
- Babić, Stjepan. 1990–91a. Izočan. *Jezik*. XXXVIII, 4: 125.
- Bach, Ivan. 1986–87. Nezarđiv čelik. *Jezik*. XXXIV, 1: 27–28.
- Barac-Grum, Vida i Vesna Zečević. 1975–76. Faktor, činilac, činitelj, čimbenik. *Jezik*. XXIII, 1: 10–15.
- Barić, Eugenija. 1974–75. Je li riječ *narav* arhaizam? *Jezik*. XXII, 5: 153–156.
- Barić, Eugenija. 1981–82. Mogućnosti zamjene višečlanog naziva *stroj za pranje*. *Jezik*. XXIX, 3: 77–80.
- Barić, Eugenija. 1989–90. Terminologizirati naziv nije jednostavno. *Jezik*. XXXVII, 4: 111–118.
- Brezinšćak, Marijan. 1989–90. Nazivi četvorni metar i kubni metar. *Jezik*. XXXVII, 1: 29–32.
- Brozović, Dalibor. 1957–58a. O normiranju terminologije u hrvatskom ili srpskom jeziku. *Jezik*. VI, 5: 143–153.
- Brozović, Dalibor. 1957–58b. Kolegica ili kolegunica? *Jezik*. VI, 5: 155–156.
- Brozović, Dalibor. 1961–62. Poruka o udesu riječi. *Jezik*. IX, 3: 65–71.
- Bujas, Željko. 1957–58. Doslovno prevođenje s engleskog jezika. *Jezik*. VI, 1: 29–31.

- Bujas, Željko. 1957–58. Petrolej ili nafta? *Jezik*. VI, 2: 57–58.
- Cindrić, Pavao. 1961–62. Pokušaji uvođenja domaćeg kazališnog nazivlja. *Jezik*. IX, 4: 111–113.
- Dedaić, Mirjana i Milica Mihaljević. 1990–91. O nekim teniskim nazivima. *Jezik*. XXXVIII, 5: 129–135.
- Deković, Darko. 1983–84. Za objed. *Jezik*. XXXI, 4: 126–127.
- Dunkiće, Danijel. 1954–55. Apoteka – skladište. *Jezik*. III, 1: 10–12.
- Dunkiće, Danijel. 1955–56. Jezično zastranjivanje. *Jezik*. IV, 5: 157–158.
- Dvoržak, Vladimir. 1989–90a. Ledenica ili... *Jezik*. XXXVII, 4: 103–111.
- Dvoržak, Vladimir. 1989–90b. Kućanski ili... *Jezik*. XXXVII, 5: 145–150.
- Dvoržak, Vladimir. 1990–91. Perilica ili... *Jezik*. XXXVIII, 4: 125–127.
- Finka, Božidar. 1953–54. Posuditi i pozajmiti (uzajmiti). *Jezik*. II, 3: 88–90.
- Finka, Božidar. 1955–56. Neka pitanja naše ribarske terminologije. *Jezik*. IV, 1: 11–18.
- Finka, Božidar. 1975–76a. Stube ili stepenice, prijem i podhodnik. *Jezik*. XXIII, 1: 26–28.
- Finka, Božidar. 1975–76b. Ocat i(li) kvasina. *Jezik*. XXIII, 3–4: 122.
- Finka, Božidar. 1975–76c. Sudjelovati i(li) učestvovati. *Jezik*. XXIII, 3–4: 122–124.
- Finka, Božidar. 1976–77. Inokosan. *Jezik*. XXIV, 1: 27–28.
- Finka, Božidar. 1984–85a. Ime i naziv. *Jezik*. XXXII, 1: 14–15.
- Friščić, Vinko. 1967–68a. O nekim stručnim nazivima u sanitaciji okolice. *Jezik*. XV, 2: 50–55.
- Friščić, Vinko. 1967–68b. O jezičnoj normi u hrvatskom medicinskom nazivlju. *Jezik*. XV, 5: 130–138.
- Gadža, Mate. 1987–88. Kritički o bjelokosti i slonovači. *Jezik*. XXXV, 3: 94–96.

- Gluhak, Alemko. 1981–82. O imenu australskih starosjedilaca. *Jezik*. XXIX, 1: 25–26.
- Gračanin, Mihovil. 1973–74. O nekim agrološkim nazivima. *Jezik*. XXI, 2: 59–60.
- Greksić, Ignacije. 1963–64. Što je to prednact? *Jezik*. XI, 5: 157.
- Hamm, Josip. 1952–53. Slovenski i slovenački. *Jezik*. I, 1: 28–29.
- Hondl, Stanko. 1956–57. Tri zanemarene riječi. *Jezik*. V, 2: 55–57.
- Hraste, Mate. 1959–60. Kolodvor. *Jezik*. VIII, 1: 30.
- Hraste, Mate. 1964–65. Genovežanin, Đenovežanin ili Genovez? *Jezik*. XXII, 1: 21–23.
- Jonke, Ljudevit. 1952–53a. O slobodi i postojanosti književnog jezika. *Jezik*. I, 3: 65–69.
- Jonke, Ljudevit. 1952–53c. Nekoliko kraćih odgovora. *Jezik*. I, 4: 123–124.
- Jonke, Ljudevit. 1953–54a. O upotrebi tuđih riječi. *Jezik*. II, 1: 1–4.
- Jonke, Ljudevit. 1953–54b. Bolest ili oboljenje ili jedno i drugo. *Jezik*. II, 1: 25–26.
- Jonke, Ljudevit. 1953–54c. Čitajući jednog dana novine... *Jezik*. II, 4: 124–127.
- Jonke, Ljudevit. 1954–55b. Žitarica ili žito. *Jezik*. III, 4: 124–125.
- Jonke, Ljudevit. 1955–56. Nekoliko riječi o odjecima Novosadskog sastanka. *Jezik*. IV, 4: 104–108.
- Jonke, Ljudevit. 1956–57. Prehrana, ishrana, dohrana, prihrana. *Jezik*. V, 4: 122–124.
- Kallay, Juraj. 1959–60. O hrvatskoj terminologiji u zubnom liječništvu. *Jezik*. VIII, 5: 156–158.
- Kalmeta, Ratimir. 1976–77a. Zemljopisni nazivi u našem jeziku. (Riječje, riječni sustav, poriječje, morski sliv (slijev), razvođe i razvodnica). *Jezik*. XXIV, 2: 50–53.
- Kalmeta, Ratimir. 1976–77b. Zloporaba naziva *fjord*. *Jezik*. XXIV, 2: 53–54.

Kalmeta, Ratimir. 1978–79. Imenice okolina, okolica i okoliš u zemljopisnom znanstvenom jeziku. *Jezik*. XXVI, 2: 48–53.

Kalmeta, Ratimir. 1981–82a. O nazivima turist, turizam i turizmologija. *Jezik*. XXIX, 2: 48–52.

Kalmeta, Ratimir. 1981–82b. Pješčenik, pješčar, pješčar, pješčenjak ili pješčenjak? *Jezik*. XXIX, 2: 62–63.

Kalmeta, Ratimir. 1981–82c. *Kretanje ili gibanje Zemlje i Sunca?* *Jezik*. XXIX, 4: 128.

Kalmeta, Ratimir. 1981–82d. O moreplovcu i pomorcu. *Jezik*. XXIX, 5: 155–157.

Kalmeta, Ratimir. 1983–84a. Nazivi *brdo* i *brijeg* u hipsometrijskom sustavu nazivlja za uzvisine. *Jezik*. XXXI, 1: 14–18.

Kalmeta, Ratimir. 1983–84b. Znanstveni nazivi za 22. lipnja i 22. prosinca. *Jezik*. XXXI, 5: 141–144.

Kalmeta, Ratimir. 1985–86. Nazivi *prevlaka (istam)* i *morski tjesnac* nisu istoznačni. *Jezik*. XXXIII, 4: 122–123.

Klaić, Bratoljub. 1952–53. O zamjenjivanju tuđica našim riječima. *Jezik*. I, 4: 107–113.

Kovačević, Marko. 1981–82. Interferencija jednoga semantičkog polja (osnova – osnovica – temelj – baza). *Jezik*. XXIX, 5: 144–153.

Kovačević, Slobodan. 1966–67. O nekim nepotrebnim izrazima i riječima. *Jezik*. XIV, 1: 18–22.

Kovačević, Slobodan. 1967–68a. O značenjima nekih riječi. *Jezik*. XV, 2: 57–60.

Kovačević, Slobodan. 1967–68b. Još o nekim riječima. *Jezik*. XV, 5: 157–159.

Kravar, Miroslav. 1955–56. Jedno pitanje naše gramatičke terminologije. *Jezik*. IV, 3: 82–85.

Leskovar, Dragutin. 1955–56. Problemi naše tehničke terminologije. *Jezik*. IV, 4: 111–113.

Loknar, Vladimir. 1974–75. O nekim medicinskim i graničnim nazivima. *Jezik*. XXII, 2: 51–58.

- Loknar, Vladimir. 1975–76. Beba i be(j)bi. *Jezik*. XXIII, 5: 159–160.
- Loknar, Vladimir. 1976–77. Virusologija ili virologija? *Jezik*. XXIV, 2: 56–58.
- Loknar, Vladimir. 1981–82. Bubrežni kamen ili kamenac? *Jezik*. XXIX, 5: 154–155.
- Loknar, Vlado. 1963–64. O hrvatskosrpskom medicinskom nazivlju. *Jezik*. XI, 4: 112–116.
- Loknar, Vlado. 1965–66. Kralješnica ili kičma u medicinskom nazivlju. *Jezik*. XIII, 2: 50–54.
- Lončarić, Mijo. 1973–74. Etnik od Koprivnica. *Jezik*. XXI, 2: 56–57.
- Lončarić, Mijo. 1981–82. O nazivima moreplovac, pomorac, mornar, brodar, lađar. *Jezik*. XXIX, 3: 87–89.
- M. Š. 1972–73. Još o nazivu trgovine gdje se kupac sam služi. *Jezik*. XX, 1: 26–27.
- Mihaljević, Milica i Alemko Gluhak. 1983–84. Aerobic, aerobik ili... *Jezik*. XXXI, 2: 60–62.
- Mihaljević, Milica. 1983–84. Konzalting – što je to i zašto? *Jezik*. XXXI, 5: 153–154.
- Mihaljević, Milica. 1984–85a. O terminološkom nizu: leksem – riječ – termin – naziv – ime – znak – izraz. *Jezik*. XXXII, 2: 57–59.
- Mihaljević, Milica. 1984–85b. Nazivlje i terminologija. *Jezik*. XXXII, 5: 148–149.
- Mihaljević, Milica. 1986–87. O nazivima rječnik, leksikon, enciklopedija i enciklopedijski rječnik. *Jezik*. XXXIV, 2: 52–54.
- Mihanović, Mate. 1985–86. Obrva u medicinskom nazivlju. *Jezik*. XXXIII, 3: 88–89.
- Milićević, Ivan. 1977–78. Obavijesni jezik u delegatskome sistemu. *Jezik*. XXV, 4: 109–115.
- Moguš, Milan. 1953–54. O jeziku naših natpisa. *Jezik*. II, 4: 107–111.
- Moguš, Milan. 1973–74. Obitelj i porodica. *Jezik*. XXI, 5: 155–156.
- Molović, Jordan. 1977–78. Gotovo i skoro. *Jezik*. XXV, 3: 95–96.

- Moskatelo, Kuzma. 1984–85. Čemu i u školstvu ta riječ – akceleracija? *Jezik*. XXXII, 1: 32.
- Moskovljević, Miloš. 1952–53. Slovenački ili slovenski. *Jezik*. I, 5: 153–155.
- Muždeka, Petar. 1954–55. O upotrebi glagola *navoditi*. *Jezik*. III, 2: 61–62.
- Nametak, Alija. 1957–58. Jedna zanemarena, a dobra narodna riječ. *Jezik*. VI, 2: 39–40.
- Nametak, Alija. 1965–66. Jezične mrvice. *Jezik*. XIII, 4: 127.
- Pavešić, Slavko. 1953–54. Dnevno, sedmično, mjesečno, godišnje? *Jezik*. II, 5: 151.
- Pavešić, Slavko. 1957–58. Uzrast – dob. *Jezik*. V, 1: 27.
- Pavličević, Dragutin. 1969–70. Povijest i historija – povijest ili historija. *Jezik*. XVII, 3: 91–93.
- Pavličević, Dragutin. 1970–71. Značaj, značajka, značenje. *Jezik*. XVIII, 5: 153.
- Pederin, Marko. 1990–91. Neopravdano potisnute riječi. *Jezik*. XXXVIII, 4: 128.
- Pelz, Ivan. 1984–85. Kolodvor, stajalište, postaja. *Jezik*. XXXII, 4: 127–128.
- Pranjić, Krunoslav. 1957–58. Reizbor, ponovan (ponovni) izbor ili preizbor? *Jezik*. VI, 5: 156–158.
- Prpić, Tomislav. 1952–53. Nekoliko rusizama novijega vremena. *Jezik*. I, 3: 87–89.
- Prpić, Tomislav. 1956–57. Još nekoliko rusizama. *Jezik*. V, 1: 20–24.
- Putanec, Valentin. 1983–84. Neobični rusizmi za isti pojam u hrvatskom književnom jeziku: *objasniti, razjasniti, pojasniti*. *Jezik*. XXXI, 2: 63–64.
- R. 1953–54. Značenje glagola *igrati*. *Jezik*. II, 3: 88.
- Raos, Marinko. 1990–91. Hommage. *Jezik*. XXXVIII, 5: 152–153.
- Ravlić, Jakša. 1953–54. Korak naprijed. *Jezik*. II, 2: 50–54.
- Rogić, Pavle. 1954–55. Još o jeziku naše štampe. *Jezik*. III, 4: 126–127.

- S. B. 1990–91. Kratke vijesti. *Podzemna željeznica – podzemnica. Jezik.* XXXVIII, 5: 160.
- Samardžija, Marko. 1981–82. Zar i k(a)rmenadl(a)? *Jezik.* XXIX, 2: 53–55.
- Samardžija, Marko. 1984–85. Vrhnje i(li) kajmak? *Jezik.* XXXII, 4: 119–121.
- Selaković, Milan. 1959–60. Žalosni dokazi o naravi pravopisa i jezika mnogih naših suvremenih književnih izdanja. *Jezik.* VIII, 2: 46–50.
- Skok, Petar. 1954–55. Komparativne varijante sinonimnog značenja. *Jezik.* III, 4: 124.
- Soljačić, Ivo. 1984–85. Bojadisati u hrvatskom književnom jeziku s gledišta bojadisarstva. *Jezik.* XXXII, 5: 146–148.
- Sović, Ivan. 1974–75. Naziv za sportaša u hodanju. *Jezik.* XXII, 2: 60–62.
- Sović, Ivan. 1990–91. Religijska (religiozna) vjerska kultura – značenjsko i terminološko određenje. *Jezik.* XXXVIII, 3: 72–74.
- Stamenković, Mile, Vesna Giaconi i Dunja Korica. 1990–91. O nekim medicinskim nazivima (ocitocin, kontrakcepcija, uterini uložak i intrauterino sredstvo, ektopična trudnoća). *Jezik.* XXXVIII, 3: 74–76.
- Šimundić, Mate. 1968–69. Značenje pridjeva župni i župski. *Jezik.* XVI, 2: 61–63.
- Šimundić, Mate. 1970–71. Auto-cesta ili autoput. *Jezik.* XVIII, 4: 122–125.
- Šimundić, Mate. 1973–74. Predstava ili šou. *Jezik.* XXI, 5: 156–157.
- Šimunović, Petar. 1966–67. Lož – ulje? *Jezik.* XIV, 3: 89–90.
- Šipka, Milan. 1954–55. Naoko sitnica. *Jezik.* III, 2: 62–63.
- Šipka, Milan. 1957–58. Okus i ukus. *Jezik.* VI, 2: 46–49.
- Šipka, Milan. 1961–62. Kemička čistionica ili kemijska čistionica? *Jezik.* IX, 2: 62–63.
- Šipka, Milan. 1962–63a. Vozar i vozač. *Jezik.* X, 2: 61–63.

- Šipka, Milan. 1962–63b. Popravak ili ispravak pismene zadaće? *Jezik*. X, 5: 158–159.
- Šipka, Milan. 1963–64. Nastavno gradivo ili nastavna građa? *Jezik*. XI, 5: 153–155.
- Šipka, Milan. 1964–65a. Dvogled, dogled, dalekozor. *Jezik*. XII, 2: 51–56.
- Šipka, Milan. 1964–65b. Pronalasci, izumi i otkrića. *Jezik*. XII, 3: 89–92.
- Šipka, Milan. 1965–66. Odlagati i odgađati. *Jezik*. XIII, 2: 54–57.
- Šojat, Antun. 1965–66. Upotreba riječi zarez. *Jezik*. XIII, 4: 118–119.
- Španjol, Nikola. 1962–63. Cio – čitav – sav. *Jezik*. X, 4: 124–126.
- Štević, Zdravko. 1990–91. Neki najčešći pogrešni biološki nazivi. *Jezik*. XXXVIII, 3: 85–87.
- Tanocki, Davor. 1986–87. Perivoj i(li) park. *Jezik*. XXXIV, 5: 157–158.
- Tanocki, Franjo. 1974–75. Rodbina (rod) u svojta (svojbina). *Jezik*. XXII, 3: 95.
- Tanocki, Franjo. 1975–76. O upotrebi riječi šogor i šogorica. *Jezik*. XXIII, 1. 30–32.
- Tanocki, Franjo. 1976–77. Bratić i njegova višeznačnost. *Jezik*. XXIV, 3–4: 122–123.
- Tanocki, Franjo. 1981–82. Riječ udaja kao izraz neravnopravnosti žena. *Jezik*. XXIX, 1: 28.
- Težak, Stjepko. 1974–75a. Reže li se vrpca ili siječe? *Jezik*. XXII, 2: 59–60.
- Težak, Stjepko. 1974–75b. Tri bliskoznačnice: *sipati*, *lijevati*, *točiti*. *Jezik*. XXII, 5: 152–153.
- Uredništvo. 1952–53b. Osvrt na Moskovljevićeve zaključke. *Jezik*. I, 5: 155–156.
- Uredništvo. 1972–73. Završna riječ o samoposluživaonici. *Jezik*. XX, 4: 127.
- Uredništvo. 1973–74. O riječi šou. *Jezik*. XXI, 5: 158–160.
- Vince, Zlatko. 1954–55. Ona ga je ocrnila ili ocrnjela. *Jezik*. III, 5: 152–155.

- Vince, Zlatko. 1981–82. Znači li *pojasniti* sasvim isto što i *objasniti*, *razjasniti*? *Jezik*. XXIX, 2: 59–61.
- Vratović, Vladimir. 1953–54. Stil i jezik „Globusa“. *Jezik*. II, 5: 156–160.
- Vukušić, Stjepan. 1987–88. Očištem se ništa ne uočava. *Jezik*. XXXV, 4: 128.
- Zečević, Vesna. 1966–67. O značenju i upotrebi glagola *obući* i *obuti*. *Jezik*. XIV, 5: 154–155.
- Zečević, Vesna. 1981–82. Isti i(li) jednak. *Jezik*. XXIX, 4: 125–126.
- Znika, Marija. 1974–75. Odmor, dopust, odsustvo. *Jezik*. XXII, 4: 122–123.
- Zoričić, Milovan. 1954–55a. Neke nezgrapnosti u jeziku naše štampe. *Jezik*. III, 2: 61.
- Zoričić, Milovan. 1954–55b. Neke nagrde u štampi i natpisima. *Jezik*. III, 3: 93–94.
- Zoričić, Milovan. 1955–56. Arabljani, Škotlandani i slična čuda. *Jezik*. IV, 5: 157.
- Zorić, Rade. 1967–68. Gledati televiziju. *Jezik*. XV, 4: 128.

14.2. Literatura

Anić, Vladimir. 2003. *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi Liber.

Babić, Stjepan. 1965–66. Vukov i naš današnji književni jezik. *Jezik*. XIII, 1: 23–26.

Babić, Stjepan. 1987–88c. Standardizacija – stabilizacija književnoga jezika. *Jezik*. XXXV, 3: 65–77.

Brozović, Dalibor. 1970. *Standardni jezik: teorija usporedbe, geneza, povijest, suvremena zbilja*. Zagreb: Matica hrvatska.

Brozović, Dalibor. 1978–79. O jeziku u zakonima i o zakonima jezika. *Jezik*. XXVI, 1: 13–23.

Brozović, Dalibor. 2006. *Neka bitna pitanja hrvatskoga jezičnog standarda*. Zagreb: Školska knjiga.

Finka, Božidar. 1963–64a. O pisanju složenih toponima (geografskih imena). *Jezik*. XI, 1: 21–26.

Finka, Božidar. 1963–64b. Prilog utvrđivanju onomastičke terminologije. *Jezik*. XI, 2: 60–62.

Finka, Božidar. 1972–73. O upotrebi tuđica u hrvatskom književnom jeziku. *Jezik*. XX, 4: 97–106.

Finka, Božidar. 1984–85b. Ojkonim – ojkonimija. *Jezik*. XXXII, 1: 15–16.

Hraste, Mate. 1952–53. O izvođenju etnika od geografskih imena. *Jezik*. I, 1: 21–24.

Ivić, Milka. 1965–66. Problem norme u književnom jeziku. Referat na Petom kongresu jugoslavenskih slavista u Sarajevu. *Jezik*. XIII, 1: 1–8.

Jonke, Ljudevit. 1952–53b. O raznolikoj službi književnoga jezika. *Jezik*. I, 4: 100–105.

Jonke, Ljudevit. 1954–55a. Novosadski sastanak i *Letopis Matice srpske*. *Jezik*. III, 3: 67–70.

Jonke, Ljudevit. 1961–62. Promjena u nazivu časopisa. *Jezik*. IX, 1: 32.

Jonke, Ljudevit. 1964–65. Specifičnosti u normiranju hrvatskosrpskog književnog jezika. *Jezik*. XII, 1: 1–6.

- Jonke, Ljudevit. 1965. *Književni jezik u teoriji i praksi*. Zagreb: Znanje.
- Jonke, Ljudevit. 1965–66a. Problem norme u hrvatskosrpskom književnom jeziku. *Jezik*. XIII, 1: 8–15.
- Jonke, Ljudevit. 1965–66b. Primjedbe uz članak prof. M. Hraste i prof. J. Vukovića. *Jezik*. XIII, 5: 150–153.
- Katičić, Radoslav. 1965–66. Problem norme u književnom jeziku. *Jezik*. XIII, 1: 20–23.
- Katičić, Radoslav. 1971–72. Nadmašeni svi dosadašnji pravopisi. *Jezik*. XIX, 2–3: 37–52.
- Katičić, Radoslav. 1999. Normiranje književnoga jezika kao lingvistički zadatak. U: *Norme i normiranje hrvatskoga standardnoga jezika*. 114–126. Prir. Marko Samardžija. Zagreb: Matica hrvatska.
- Krile, Ivo. 1981–82. O pojmu kretanja u hrvatskom književnom jeziku. *Jezik*. XXIX, 1: 13–19.
- Marković, Ivan. 2013. *Uvod u jezičnu morfologiju*. Zagreb: Disput.
- Matica hrvatska. 1968–69. Upravni odbor Matice hrvatske o jeziku. *Jezik*. XVI, 4: 114–117.
- Menac, Antica. 1970–71. O strukturi frazeologizma. *Jezik*. XVIII, 1: 1–4.
- Mićanović, Krešimir. 2006. *Hrvatski s naglaskom*. Zagreb: Disput.
- Mićanović, Krešimir. 2012. Jezična politika s kraja 60-ih i s početka 70-ih: u procijepu između autonomije i centralizma. U: *Hrvatsko proljeće. 40 godina poslije*. 271–290. Ur. Tvrtko Jakovina. Zagreb: Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Mićanović, Krešimir. 2017. Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika. U: *Vijenac: novine Matice hrvatske za književnost, umjetnost i znanost*. 601: 10–11.
- Muhvić-Dimanovski, Vesna. 2005. *Neologizmi. Problemi teorije i primjene*. Zagreb: Filozofski fakultet, Zavod za lingvistiku.

- Radić, D. 1954–55. Napomena o našoj tehničkoj terminologiji. *Jezik*. III, 3: 94.
- Rogić, Pavle. 1962–63. Patronimijski rječnik ili onomastikon kao krajnji cilj skupljanja i izučavanja antroponomijske građe. *Jezik*. X, 2: 33–39.
- Rogić, Pavle. 1963–64. Toponomastika ili toponimija kao grana lingvistike, njen predmet i metoda. *Jezik*. XI, 1: 9–17.
- Rogić, Pavle. 1965–66. Semantika kao grana nauke o jeziku. *Jezik*. XIII, 3: 65–70.
- Samardžija, Marko. 1989–90. O egzotizmima u hrvatskom književnom jeziku. *Jezik*. XXVII, 3: 77–81.
- Samardžija, Marko. 1995. *Leksikologija s poviješću hrvatskoga jezika. Udžbenik za 4. razred gimnazije*. Zagreb: Školska knjiga.
- Samardžija, Marko. 1999. Predgovor. U: *Norme i normiranje hrvatskoga standardnoga jezika*. 5–12. Prir. Marko Samardžija. Zagreb: Matica hrvatska.
- Silić, Josip. 1999. Nekoliko misli o normi. U: *Norme i normiranje hrvatskoga standardnoga jezika*. 203–211. Prir. Marko Samardžija. Zagreb: Matica hrvatska.
- Silić, Josip. 2006. *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*. Zagreb: Disput.
- Simeon, Rikard. 1969. *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva: na 8 jezika: hrvatsko-srpski, latinski, ruski, njemački, engleski, francuski, talijanski, španjolski. I, A–O*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Skok, Petar. 1952–53a. O jezičnoj kulturi. *Jezik*. I, 1: 3–9.
- Skok, Petar. 1952–53b. O jezičnoj kulturi (svršetak). *Jezik*. I, 2: 33–38.
- Šipka, Danko. 1989–90. Tvorbena sredstva antonimizacije. *Jezik*. XXXVII, 5: 139–145.
- Škiljan, Dubravko. 1988. *Jezična politika*. Zagreb: Naprijed.
- Škiljan, Dubravko. 2000. *Javni jezik*. Zagreb: Izdanja Antibarbarus.

Tafra, Branka. 2005. *Od riječi do rječnika*. Zagreb: Školska knjiga.

Težak, Stjepko. 1973–74. Etnici i ktetici u pravopisnom rječniku. *Jezik*. XXI, 2: 52–55.

Uredništvo. 1952–53a. Uvodna riječ. *Jezik*. I, 1: 1–3.

Uredništvo. 1954–55. Zaključci novosadskog sastanka o hrvatskom ili srpskom jeziku i pravopisu. *Jezik*. III, 3: 65–67.

Uredništvo. 1956–57. Radi objašnjenja. *Jezik*. V, 5: 156–157.

Uredništvo. 1969–70. Časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika. *Jezik*. XVII, 1: 31–32.

Vuković, Zrinka. 1978–79. Stop za non stop. *Jezik*. XXVI, 5: 150–151.

Sažetak

Ovaj se rad bavi člancima hrvatskoga jezikoslovnog časopisa *Jezik*, točnije onim člancima koji govore o leksičkoj razini hrvatskoga jezika u razdoblju od 1952. do 1990. godine. Proučavani korpus sadrži teorijske članke, ali u najvećoj mjeri one savjetodavne prirode. Široka tema leksičke norme podijeljena je u nekoliko tematskih podskupina koje su se pokazale najzastupljenijima. To su neologija, sinonimija, leksičko posuđivanje, nazivlje i onomastika. Zajedničko je svim navedenim temama što su u velikoj mjeri obilježene purističkim tendencijama, čemu su uzroci velik prodor posuđenica iz drugih jezika (prvenstveno iz ruskoga i engleskoga) i specifična politička situacija u kojoj se hrvatski jezik nalazio u Jugoslaviji. Na kraju rada nalazi se rječnik leksema koje su iz različitih razloga autori u *Jeziku* smatrali problematičnima te prijedlozi za njihovo zamjenjivanje, kao i rječnik sinonimnih parova koje su autori popratili dodatnim objašnjenjima.

Ključne riječi: leksem, časopis *Jezik*, neologija, sinonimija, leksičko posuđivanje

Summary

This paper deals with articles published in the Croatian linguistics journal *Jezik* ('Language'); more specifically, with those articles covering the lexical level of the Croatian language, published between 1952 and 1990. The corpus analyzed in this paper consists of theoretical papers, predominantly those that are prescriptivist in nature. This vast subject of lexical norms is divided into several subdivisions based on the frequency of occurrence of a given topic discussed in the journal, these subdivisions being neology, synonymy, lexical borrowing, terminology and onomastics. Furthermore, all of these topics seem to be equally marked by quite distinct linguistic purism, due to the high influx of loanwords from other languages (primarily Russian and English) on the one hand, and the unique political situation in Yugoslavia at the time on the other. This paper also provides a glossary of lexemes that are all deemed to be problematic by the authors in *Jezik*, including a list of their proposed lexical alternatives, as well as a relevant list of synonyms the authors themselves provided.

Keywords: lexeme, *Jezik* journal, neology, synonymy, lexical borrowing